

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Politická geografie mezinárodních prostorů: Teritoriální spory
v oblasti Antarktidy a Jižního oceánu**

Martina Folková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy –britská a americká studia

Bakalářská práce

**Politická geografie mezinárodních prostorů: Teritoriální spory
v oblasti Antarktidy a Jižního oceánu**

Martina Folková

Vedoucí práce:

Mgr. Martin Caletka

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla v seznamu literatury všechny použité literární a odborné zdroje.

V Plzni dne

.....

Martina Folková

Poděkování

Chtěla bych na tomto místě poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce

Mgr. Martinu Caletkovi za ochotu, trpělivost a cenné rady při psaní této práce.

Obsah

Úvod	6
1. Antarktida	9
1.1. Objevování Antarktidy	11
2. Antarktida jako mezinárodní prostor	13
2.1. Znamky mezinárodních prostorů	14
3. Mezinárodně právní dokumenty vztahující se k Antarktidě (smlouvy, úmluvy)	15
3.1. Antarktický smluvní systém (ATS)	15
3.2. Teritoriální působnost pravidel ATS	16
3.3. Územní svrchovanost v Antarktidě	16
3.4. Řešení sporů v rámci Smluvního Antarktického systému	17
3.5. Smlouva o Antarktidě	18
3.6. Ostatní právní dokumenty týkající se Antarktidy	21
4. Hranice a principy při vytyčování území v Antarktidě	24
4.1. Typy hranic	24
5. Nárokovaná území v Antarktidě	27
5.1. Hranice v Antarktidě	27
5.2. Nárokovaná území v Antarktidě	28
5.2.1. Norsko	28
5.2.2. Nový Zéland	29
5.2.3. Austrálie	30
5.2.4. Chile	30
5.2.5. Argentina	31
5.2.6. Francie	31
5.2.7. Velká Británie	32
5.2.8. Brazílie	33
5.2.9. Spojené státy americké	33
5.2.10. Rusko	34
5.3. Potenciál nerostného bohatství	34
6. Spory o území v oblasti Antarktidy a Jižního oceánu	36
6.1. Válka o Falklandy	43
Závěr	45
Literatura	47
Internetové zdroje	49
Resumé	51
Přílohy	52

Úvod

Antarktida je šestým objeveným kontinentem na zemi. Tato nehostinná pevnina nebyla pro lidstvo příliš atraktivní. Oproti tomu vody Jižního oceánu byly odedávna využívány mimo jiné k lovu mořských živočichů. Za posledních 50 let se oblast Antarktidy dostala do popředí zájmu vědců, politiků a environmentalistů. Dříve se o Antarktidě mluvilo pouze jako o šestém kontinentu, který je zcela nehostinný. Téma bakalářské práce jsem si vybrala především proto, že Antarktida v sobě skrývá veliké množství bohatství a v budoucnu může hrát významnou roli v mezinárodním dění. Mnozí z nás si neuvědomují, co Antarktida skrývá a co může znamenat do budoucna. Práce je zaměřena převážně na teritoriální spory v oblasti Antarktidy a Jižního oceánu.

Práce je rozdělena na dvě části. V té první se budeme teoreticky zabývat politickou geografii Antarktidy, právními dokumenty týkající se Antarktidy (Smlouva o Antarktidě) a principy při vytyčování území v Antarktidě. Antarktida byla posledním objeveným kontinentem na zemi, a to díky své poloze a nehostinnému území. Objevení kontinentu si připisovalo mnoho zemí jako například Spojené státy Americké, státy Jižní Ameriky, Rusko, Velká Británie a další evropské státy.

Antarktida je pevnina, která je řazena mezi mezinárodní prostory a v kapitole „Antarktida jako mezinárodní prostor“ jsou vysvětleny všechny aspekty mezinárodních prostorů. V této kapitole jsem vycházela především z knihy „Právní režimy mezinárodních prostorů“ od Jana Ondřeje.

Po objevení si postupně státy, jako jsou Velká Británie, Austrálie, Nový Zéland, Chile, Argentina, Francie a Norsko, začaly nárokovat území na Antarktidě. Neexistovaly žádné smlouvy ani úmluvy, které by řešily nároky jednotlivých států. Situace se změnila v roce 1959, kdy byla podepsána Smlouva o Antarktidě. Smlouva byla uzavřena zejména proto, aby se právně upravily nároky států a současně se vymezila jejich práva. Čerpala jsem především z textu Smlouvy o Antarktidě a dalších úmluv, které dohromady tvoří Smluvní antarktický systém. K těmto úmluvám patří zejména Úmluva o zachování živých mořských zdrojů Antarktidy, Úmluva o zachování antarktických tuleňů a Protokol o ochraně životního prostředí. Jak je patrné z názvu

výše uvedených úmluv, každá je zaměřena na určité problémy. Samotné Smlouvě o Antarktidě budeme v práci věnovat více pozornosti než ostatním právním aktům. V poslední kapitole teoretické části se zaměříme na definici hranic a na způsoby jakými si státy nárokovaly území na Antarktidě.

Druhá část práce popisuje nárokovaná území jednotlivých států v Antarktidě a analyzuje teritoriální spory v oblasti Antarktidy a Jižního oceánu. Některé státy přičleňují Antarktidu ke svému národnímu území z důvodu jejich blízké polohy k Antarktidě. Jsou jimi zejména státy Jižní Ameriky jako například Argentina, Chile, ale v dnešní době i Brazílie. Jihoamerické státy tvrdí, že blízkost k chladnému kontinentu jim dává právo na jeho území. Na druhé straně evropské země se drží titulu prvotního objevení. Postupně si představíme jednotlivé státy a jejich územní nároky v Antarktidě, ale také státy, které nedisponují žádným územím, ale provádějí na Antarktidě významnou vědeckou činnost. Takovými státy, které jsou zainteresovány, jsou například Spojené státy americké, Rusko či Brazílie. Zaměříme se především na státy, jako jsou Velká Británie, Austrálie, Nový Zéland, Norsko, Francie, Argentina a Chile. Dozvíme se, jak velké území si státy nárokují, jak dlouho a jak území nárokovaly. Literaturu pro tuto část práce jsem čerpala především z odborných anglických článků.

Stěžejní kapitolou práce jsou teritoriální spory v oblasti Antarktidy a Jižního oceánu. Krátce se ale také podíváme na potenciál nerostného bohatství nacházejícího se v Antarktidě, který může souviset s teritoriálními spory. Zaměříme se na spor tří států, jejichž nárokovaná území v Antarktidě se překrývají, a to území Velké Británie, Argentiny a Chile. Zatím k vážnějšímu konfliktu mezi těmito státy nedošlo, ale vztahy mezi nimi jsou napjaté několik desetiletí. Situace zejména mezi Velkou Británií a Argentinou vyústila už k mnoha rozepřím o území v Antarktidě, ale nejen o ně, a proto jsem se zmínila i o válce o Falklandské ostrovy. Válka proběhla mezi Velkou Británií a Argentinou a doposud to byl nejzávažnější spor mezi oběma státy.

V závěru se budeme věnovat zhodnocení a shrnutí celé práce. Vyjádřím v něm svůj názor na teritoriální spory o Antarktidu a pokusím se vyjádřit svoji představu o vývoji

Antarktidy v budoucnu. Zejména na pravděpodobnost vzniku sporu či konfliktu a jak by eventuelně mohly státy předejít problematické situaci.

1. Antarktida

Antarktida, co do velikosti, je pátým největším světadílem na zemi. Je to nejchladnější, největrnější, nejsušší a nejtíšší místo na světě. Její pevnina je téměř plně pokryta ledovým příkrovem (viz Příloha: obrázek č. 1). Na Antarktidě leží 90 % ledovců z celé zeměkoule. Ležíce téměř soustředěně kolem jižního pólu. Antarktida, jejíž jméno znamená „naproti Arktidě,“ je nejj jižnějším kontinentem. Celková plocha kontinentu je 14 milionů kilometrů čtverečních. Z tohoto celkového čísla je 280 tisíc kilometrů čtverečních bez ledu a 13 720 000 kilometrů čtverečních je pokryto ledem.¹ Nedílnou součástí tohoto jižního regionu je Jižní oceán. Do dvacátých let 19. století se spekulovalo o existenci „jižní země.“ Teprve v roce 1840 bylo zjištěno, že Antarktida je kontinent a ne jenom shluk ostrovů a oblast oceánu. Mnoho výzkumů a expedic bylo uskutečněno do konce 20. století a nejvíce z nich po druhé světové válce. Řada zemí zde vybudovala výzkumné stanice (celoroční i sezónní) a tábory, které poskytly zázemí vědeckým týmům při výzkumu v Antarktidě.

Antarktida je na první pohled nehostinná oblast bez flory a fauny. Veškeré své bohatství ovšem skrývá uvnitř kontinentu. Jižní oceán, omývající břehy Antarktidy, je velice bohatý na floru i faunu. Můžeme zde nalézt tuleně, mnoho druhů velryb, ryb, chobotnic a oceán je bohatý na krill. Tímto slovem je označeno velké množství malých vodních korýšů. Korýši se nacházejí v oceánech polárního pásu. Krill slouží jako potrava mnoha vodním živočichům jako například velrybám, tuleňům a tučňákům.

Antarktida a Jižní oceán jsou domovem mnoha živočichů, ale především ukrývají přes 70 procent světových zásob sladké vody a dosud nezjištěné zásoby nerostných surovin. Významnými ložisky, která kontinent skrývá, jsou ložiska ropy, uhlí, zemního plynu, železných rud, které se nacházejí v Prince Charles Mountains, dále cínu, uranu, mědi, ale také diamantů, zlata a olova. Ekosystém Antarktidy může narušit těžba nerostných surovin, lovení místní fauny, ale i turismus. V současné době najdeme během roku v Antarktidě pouze vědecké pracovníky, ale to se může v budoucnu změnit.

¹Central Inteligency Agency, dostupné z <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/oo.html>, cit. 23.4.2012

Ve Smlouvě o Antarktidě je území definováno jako oblast na jih od 60. rovnoběžky. Někteří pozorovatelé však tvrdí, že by se mělo jednat o oblast na jih od 40. rovnoběžky. Pokud by v rámci Smlouvy o Antarktidě byla přijata oblast na jih od 40. rovnoběžky, patřily by sem Falklandské ostrovy, ostrov Jižní Georgie a další. Navrhovanou hranicí je takzvaná Antarktická konvergence (viz Příloha: obrázek č. 2, 3). Tato oblast je okolo 50 kilometrů široká a nachází se mezi 50. a 62. rovnoběžkou jižní šířky.² Antarktická konvergence, nazývaná také Antarctic Polar Frontal Zone nebo jednoduše Polar Frontal, vytváří vhodnou biotickou hranici pro antarktickou oblast.³ Antarktická konvergence je cirkumpolární mořský pás vytvořený na základě mísení se studené antarktické vody s teplou, která proudí ze severu. Konvergence se mění podle ročních období.⁴ V roce 2000 Mezinárodní hydrografická organizace určila a pojmenovala vody obklopující Antarktidu a dala vznik pátému oceánu, který se nazývá Jižní oceán.⁵ Jižní oceán je obklopen Atlantickým, Indickým a Tichým oceánem. Jako součást světového oceánu se na Jižní oceán vztahují všechny mezinárodní dohody. Mimo jiné se Jižního oceánu týkají také smlouvy a úmluvy vytvořené v rámci ATS, jako například Úmluva o zachování antarktických tuleňů a Úmluva o zachování živých mořských zdrojů.⁶

² Joyner, C. Antarctica and the law of the sea, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 18

³ Joyner, C. Antarctica and the law of the sea, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 17

⁴ Central Intelligence Agency, dostupné z <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/oo.html>, cit. 22. 4.2012

⁵ Central Intelligence Agency, dostupné z <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/oo.html>, cit. 22. 4.2012

⁶ Central Intelligence Agency, dostupné z <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/oo.html>, cit. 23. 4.2012

1.1. Objevování Antarktidy

Na přelomu 19. a 20. století vzrostl zájem o špatně přístupné kouty světa. Zejména o dobytí severního, ale také jižního pólu. Zprvu šlo o získávání nových zdrojů. Mnoho námořníků, rybářů, ale hlavně objevitelů z různých zemí mělo zájem na dobytí nových území. O tom, že v jižních polárních oblastech existuje pevnina minimálně v podobě ostrovů, se vědělo již před staletími. Ale proč bylo objevení posledního kontinentu tak složité? Důvodů je mnoho. Jedním z nich byl ten, že okolní moře jsou velice bouřlivá, což mohlo působit lodím problémy. Vodní plochy během zimy zamrzají a mohlo docházet k uvěznění lodí během jejich plavby. Dalším nepřítelem byl velký mráz a vítr. Problémy mohly způsobit i pohyby ledu, ale i trhliny v ledovcích, které mají na určitých místech až několika set metrovou hloubku.

Angličané věří, že kontinent byl poprvé spatřen britským kapitánem Edwardem Bransfieldem, a to 20. ledna 1820.⁷ Američané ale tvrdí, že kapitán Bransfield spatřil pouze ostrov a ne pevninu. Antarktickou pevninu údajně objevil Nathaniel B. Palmer 17. listopadu 1820.⁸ Je všeobecně známé, že Velká Británie byla námořní velmocí a po celém světě disponovala mnoha koloniemi. Proto se začala zajímat i o hůře dostupné oblasti a jejím cílem bylo připojit další nová území a dokázat tak svoji dominanci. Do objevení Antarktidy se zapojili také ruští námořníci, kteří si rovněž přivlastňují prvenství v jejím objevení. Podle nich byla Antarktida objevena Fabianem Bellingshausenem. V roce 1959 Kuznetsov prohlásil: „Jak je známo Bellingshausen a Lazarev jako první objevili šestý kontinent na počátku 20. století.“⁹ Některým státům šlo o získání prvenství v objevení posledního neobjeveného kontinentu, některým šlo o možné nové zásoby zdrojů, ať už nerostných či živých surovin v okolním oceánu.

Prvním člověkem, který kdy vstoupil na jižní pól, byl norský polární badatel Roald Amundsen. Jižní pól byl zdolán až na počátku 20. století, a to přesněji 14. prosince

⁷ Encyclopedia Britannica, dostupné z <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/77779/Edward-Bransfield>, cit. 27. 2. 2012

⁸ Spears, J. R. Captain Nathaniel Brown Palmer: an od-time sailor of the sea The Macmillan company, 1922, s. 89

⁹ Wilson, R. E. National interests and claims in the Antarctic , 17 (1), 1964, s. 16

1911.¹⁰ Norský badatel zasvětil celý svůj život objevování a bádání v neznámých oblastech. Jižní pól zdolal pouhých čtrnáct dnů před výpravou Roberta Falcona Scotta.

Především objevitelé z řad britského námořnictva měli velký podíl na výzkumu Antarktidy. Například v letech 1839 až 1843¹¹ James Clark Ross vedl cesty do této oblasti. Objevil Transantarctic Mountains, pojmenoval po sobě Rossovo moře, ale také aktivní sopku jménem Mount Erebus. Významným polárníkem z britského království byl již zmíněný Robert Falcon Scott, který mimo jiné založil základnu na Rossově ostrově.

¹⁰ BBC History, dostupné z http://www.bbc.co.uk/history/british/britain_wwone/south_approaches_01.shtml, cit. 29. 2. 2012.

¹¹ British Antarctic Survey, dostupné z http://www.antarctica.ac.uk/about_antarctica/index.php, cit. 5. 3. 2012.

2. Antarktida jako mezinárodní prostor

Antarktida je řazena mezi takzvané mezinárodní prostory. Na tyto prostory si nemohou státy činit nárok a uplatnit zde svou suverenitu. Mezi tyto prostory patří například části moře (volné moře, mořské dno za hranicemi národní jurisdikce), kosmický prostor a již zmíněná Antarktida.¹² Volné moře je historicky nejstarším mezinárodním prostorem. Jedním ze znaků mezinárodních prostorů je zákaz přivlastnění. Právo využívání všemi státy je znak druhý. Možnost využívání mezinárodních prostorů je omezená.

Volné moře představuje mořské vody, které nejsou součástí pobřežních vod. Nikdo nemůže vyhlásit suverenitu nad volným mořem a slouží všem státům.¹³ Pobřežní státy mají ve výlučných ekonomických zónách práva ohledně výzkumu a využívání přírodních zdrojů a pobřežní státy nemohou bránit ostatním státům v jejich činnostech, příkladem je svoboda plavby. Výlučná ekonomická zóna (EEZ – Economic Exclusive Zone) se nachází za pobřežním mořem a sahá nejdále do vzdálenosti 200 námořních mil od čáry pobřeží.¹⁴ V tomto pásu moře mají státy svrchovaná práva, kde mohou provádět průzkum a těžbu nerostného bohatství, ale také živých zdrojů. Ostatní státy mohou EEZ využívat například k plavbě lodí či přeletu. Státy, které si nárokují území v Antarktidě a spolu s nimi někteří významní odborníci tvrdí, že vymezení EEZ není v oblasti Antarktidy zakázáno a státy zónu uznávají.¹⁵ I přesto, že v oblasti Antarktidy působí Smlouva o Antarktidě, která zakazuje vytváření nových nároků a suverenity na území. Podle J. Kishe „právo mezinárodních prostorů vyžaduje založení jednotné mezinárodní legislativy, správy a soudnictví, což v případě Antarktidy bylo z části vytvořeno v ATS.“¹⁶

¹² Ondřej, J. Právní režimy mezinárodních prostorů, Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 9.

¹³ Encyclopedia Britannica, dostupné z <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/265375/high-seas>, cit. 24. 4.2012

¹⁴ Kwiatkowska, B. The 200 Mile Exclusive Economic Zone in the New Law of the Sea, Martinus Nijhoff publishers, 1989, s. 1

¹⁵ Conforti, B. Territorial Claims in Antarctica: A Modern Way to Deal with an old problem. Cornell International Law Journal, 19, 1986, s. 250

¹⁶ Ondřej, J. Právní režimy mezinárodních prostorů, Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 10.

2.1. Znaký mezinárodních prostorů

Zákaz přivlastnění kosmického prostoru, mořského dna a volného moře je trvalý, kdežto nároky států v oblasti Antarktidy jsou pouze dočasně zmrazeny. Zákaz přivlastnění těchto prostorů je vyjádřen v mezinárodních smlouvách, ale také vyplývá z mezinárodních obyčejových pravidel. Zákaz přivlastnění mezinárodního prostoru Antarktida vyplývá ze Smlouvy o Antarktidě z roku 1959. V případě, že by platnost smlouvy vypršela, mohly by státy uplatnit své nároky. Smlouva výslovně zakazuje vojenské akce po dobu její platnosti a vytvoření práv na svrchovanost v Antarktidě. Mezi další zákazy patří i zákaz vytváření nových nároků v Antarktidě. To znamená, že ostatní státy si nemohou nárokovat území v Antarktidě kromě původních států před rokem 1959. Mezinárodní prostory lze využívat několika způsoby. Ke způsobu využití lze zařadit vědecký, předtěžební výzkum, vyhledávání nových nerostných ložisek, omezený rybolov, plavbu a další. Dnes jsou tyto mezinárodní prostory využívány z hlediska mírového charakteru, ale dříve existovaly i vojenské účely. Mezi tyto vojenské účely můžeme zařadit především budování základen, konání vojenských manévřů, ale také provádění různých zkoušek zbraní. Teprve ve 20. století začal převažovat názor na využívání mezinárodních prostorů pouze a jen pro mírové účely.

3. Mezinárodně právní dokumenty vztahující se k Antarktidě (smlouvy, úmluvy)

Kapitola se bude především zabývat právními ustanoveními, která se týkají Antarktidy a upravují převážně vztahy mezi státy a jejich poli působnosti na kontinentu. Stěžejním dokumentem se stala Smlouva o Antarktidě (viz níže), ke které postupně přibývaly další důležité akty.

Do poloviny 20. století se státy řídily pouze ústními dohodami. Nárůst zájmu o Antarktidu zapříčinil vznik smluv, úmluv a upřesnění práv států. Nešlo zprvu ani tak o životní prostředí a environmentální problémy, které se staly středem pozornosti později, ale bylo to především upřesnění pravidel a práv pro státy, které si doposud nárokovaly území v Antarktidě. Mezi zásadní spisy řadíme Smlouvu o Antarktidě, Protokol o ochraně životního prostředí ke Smlouvě o Antarktidě z roku 1991, Úmluvu o zachování živých mořských zdrojů v Antarktidě (CCAMLR) z roku 1982 a o Úmluvu o zachování antarktických tuleňů z roku 1972.¹⁷ Výše zmíněná Smlouva o Antarktidě a úmluvy tvoří společně Antarktický smluvní systém (dále jen ATS z anglického Antarctic Treaty System).

3.1. Antarktický smluvní systém (ATS)

Systém tvoří komplex opatření, které regulují vztahy mezi státy a veškeré dění v oblasti Antarktidy. Poprvé byl definován v roce 1988 v Úmluvě CRAMRA (Convention on the Regulation of Antarctic Mineral Resource Activities),¹⁸ která ovšem nevstoupila v platnost, a proto je pojem ATS obsažen až v Madridském protokolu z roku 1991. Zde je definován jako „Smlouva o Antarktidě, opatření učiněná podle této smlouvy, její přidružené mezinárodní instrumenty, které nabyly platnosti, a opatření učiněná podle těchto instrumentů“.¹⁹ Madridský protokol nepovažuje za součást smluvního systému mezinárodní smlouvy, které nevstoupily v platnost.

¹⁷ Ministerstvo životního prostředí, Smlouva o Antarktidě, dostupné z http://www.mzp.cz/cz/smlouva_o_antarktide, cit. 3. 3. 2012

¹⁸ Environmental Treaties and Resource Indicators, dostupné z <http://sedac.ciesin.org/entri/texts/acrc/cramra.txt.html>, cit. 3. 3. 2012

¹⁹ Protocol on environmental protection to the Antarctic treaty, dostupné z http://www.ats.ag/documents/recatt/Att006_e.pdf, cit. 27. 2. 2012.

Od podepsání Madridského protokolu smluvní státy i nadále jednají o dalších dokumentech ATS. Především o dodatcích k Madridskému protokolu, které by upravovaly problematiku ekologických havárií a odpovědnost za způsobené škody. Hlavním úkolem pro rozvoj antarktického smluvního systému bylo vybudovat režim tak, aby nebyla ovlivněna pozice žádného státu, který vznesl nároky, nebo státu, který nároky ostatních neuznává.

3.2. Teritoriální působnost pravidel ATS

Podle článku VI antarktické smlouvy platí, že působnost Smlouvy o Antarktidě je platná na jih od 60. rovnoběžky jižní šířky, a to včetně plovoucích ledovců a subantarktických ostrovů, jako jsou například britské Jižní Orkneje, Jižní Shetlandy, ostrovy Heard, McDonald a další. Článek dále zmiňuje, že „nic, co je v této Smlouvě obsaženo, nepoškozuje a nikterak se nedotýká práv kteréhokoli státu nebo výkonu těchto práv uznávaných mezinárodním právem o volném moři v této oblasti“.²⁰

3.3. Územní svrchovanost v Antarktidě

Státy si postupně začaly nárokovat jednotlivá území v Antarktidě. První formální nárok státu na území kontinentu byl učiněn v roce 1908 Velkou Británií. Britské království pak následovaly další země. V roce 1923 Nový Zéland, Francie v roce 1924, Austrálie v roce 1933, Norsko roku 1939, Chile v roce 1940 a také Argentina v roce 1943. Tyto země si během krátkého období vytyčily své vlastní sektory v oblasti Antarktidy.

Uzavření Smlouvy o Antarktidě vedlo především k vyřešení složitých vztahů mezi státy, které si díky jednostrannému prohlášení nárokovaly území a uplatňovaly zde svá práva pomocí právních titulů, například právní titul prvotního objevení. To znamená, že si nárokovaly území, jelikož na něj vstoupily jako první či ho objevily. Státy z Jižní Ameriky využily geologické kontinuity mezi Antarktidou a vlastním územím a geografické blízkosti Antarktidy. Hranice existujících územních nároků v Antarktidě zůstávají státům po dobu platnosti Smlouvy o Antarktidě. V roce 1975 proběhla debata o územních nárocích v Antarktidě, kterou inicioval Nový Zéland a navrhoval,

²⁰ The Antarctic Treaty, dostupné z http://www.ats.ag/documents/ats/treaty_original.pdf, cit. 6. 3. 2012

aby Antarktida byla prohlášena světovým parkem.²¹ Návrh nebyl přijat, jelikož po jeho schválení by státy mohly přijít o svá nárokovaná území.

3.4. Řešení sporů v rámci Smluvního Antarktického systému

Státy jsou povinny řešit veškeré spory jedině mírovým řešením. Tato povinnost je obsažena v článku II odstavec 3 Charty OSN. „Každý stát má povinnost urovnávat své mezinárodní spory s jinými státy mírovými prostředky tak, aby ani mezinárodní mír a bezpečnost, ani spravedlnost nebyly ohroženy.“²² Státy mohou během průběhu sporu využít různých metod a prostředků. Mezi takové prostředky patří vyjednávání, konzultace, zprostředkování, vyšetřování, rozhodčí nebo soudní řízení a řízení před celosvětovými nebo regionálními orgány. Ustanovení, že státy řeší spory pokojně, je zakotveno také v jiných smlouvách, které se týkají Antarktidy, jako například Úmluva o zachování mořských živých zdrojů, Úmluva o nerostných zdrojích Antarktidy, ale také v Protokolu o ochraně životního prostředí. Ve Smlouvě je jasně řečeno, že pokud strany nevyřeší spor již zmíněnými prostředky, pak po souhlasu všech stran, které účinkují ve sporu, bude spor předložen Mezinárodnímu soudnímu dvoru (článek XI. odstavec 2).²³ Ve Smlouvě je dále zmíněno, že v případě sporu rozhoduje rozhodčí orgán. Rozhodčí orgán je tříčlenný a jeho rozhodnutí jsou konečná.²⁴ Strany sporu si mohou vybrat ze dvou prostředků pro řešení sporů. Prvním z nich je Mezinárodní soudní dvůr a druhý Arbitrážní tribunál. Každá strana si vybere jeden z uvedených prostředků a musí ho v případném sporu využít. Pokud strana neuvede prohlášení o volbě jednoho ze dvou prostředků, pak se má za to, že přijala Arbitrážní tribunál.

²¹ Rothwell, D. R. The Antarctic Treaty System: Resource Development, Environmental Protection or Disintegration?, 43 (3), 1990, s. 287

²² Charta OSN, dostupné z <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf> cit. 3. 3.2012.

²³ The Antarctic Treaty, dostupné z http://www.ats.ag/documents/ats/treaty_original.pdf, cit. 6. 3. 2012

²⁴ Ondřej, J. Právní režimy mezinárodních prostorů. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 201

3.5. Smlouva o Antarktidě

Jedná se o první smlouvu, která upravovala především územní nároky států a jejich chování vůči Antarktidě. Vztahuje se na území na jih od 60. rovnoběžky jižní šířky, a to včetně plovoucích ledovců. Vrcholem mezinárodní spolupráce ohledně Antarktidy byl Mezinárodní geofyzikální rok, který probíhal v letech 1957 až 1958.²⁵ Hlavním cílem tohoto roku byla především spolupráce vědců z celého světa při výzkumu kosmického prostoru, atmosféry, ale také zemského tělesa. Právě v rámci toho roku byly vyslány první kosmické družice Sovětským svazem a Spojenými státy americkými do vesmíru. Součástí Mezinárodní geofyzikálního roku se stal intenzivní výzkum Antarktidy. Tak zvaná „gentlemanská dohoda“ oddělovala vědeckou činnost od potenciálních politických sporů. Tato dohoda dala impuls k jednání, které následně vyústilo k uzavření Smlouvy o Antarktidě. Smlouva byla podepsána 1. prosince roku 1959 v hlavním městě Spojených států Amerických, Washingtonu. O dva roky později, 23. června 1961, vstoupila Smlouva o Antarktidě v platnost. Smlouva obsahuje čtyři hlavní rozhodnutí ohledně nároků, použití, základních pravidel a institucí, které zajišťují kooperaci v Antarktidě. Smlouva byla podepsána 46 zeměmi, z nichž 28 z nich se zavazovalo k vědecké výzkumné činnosti v Antarktidě, a ty poté získaly hlasovací právo.²⁶ Teprve v roce 1954 byla na Antarktidě vytvořena první stálá výzkumná stanice.²⁷ Nárůst zájmu o oblast a mořské zdroje odkryl několik slabin smlouvy. Právo veta pro každého účastníka vyvolalo pochybnosti o schopnosti poradní strany vypořádat se účinně s potenciálním konfliktem, jako je například otázka zdrojů.

V roce 1958 prezident Spojených států amerických Eisenhower představil plán, ve kterém stanovil, že „Spojené státy americké se zavazují k tomu, že neobydlený kontinent Antarktida musí být využíván pouze k mírovým účelům. „Nechceme, aby se

²⁵ National geography. V Antarktidě si člověk připadal jak na Měsíci, dostupné z <http://www.national-geographic.cz/detail/v-antarktide-si-clovek-pripadal-jak-na-mesici-6996/>, cit. 16. 3.2012.

²⁶ British Antarctic Survey, dostupné z http://www.antarctica.ac.uk/about_antarctica/geopolitical/environmental_issues/framework.php cit. 5. 3. 2012

²⁷ Ministerstvo životního prostředí, dostupné z http://www.mzp.cz/cz/smlouva_o_antarktide, cit. 25. 2. 2012.

Antarktida stala objektem politických konfliktů. Navrhujeme, aby byla otevřena všem národům, které mohou provádět vědecké výzkumy.²⁸

Důležitá ustanovení Smlouvy:²⁹

- Zmrazení územních nároků (článek IV)
- Antarktida je využívána pouze pro mírové účely (článek I)
- Svoboda vědeckého bádání v Antarktidě a spolupráce směrem k tomuto účelu bude i nadále (článek II)
- Vědecká pozorování a výsledky z Antarktidy budou vyměněny a volně k dispozici (článek III)

Smlouva o Antarktidě je specifická a „vytváří objektivně existující režim, na nějž třetí státy nemohou nebrat zřetel.“³⁰ Třetí strany musí provádět činnosti v souladu s Chartou OSN a se Smlouvou o Antarktidě. Zákaz přivlastnění podporuje především svobodu vědeckému zkoumání na území Antarktidy. Znamená to, že vědecké výzkumy mohou provádět jak smluvní státy, tak státy další.

Ve Smlouvě o Antarktidě je striktně zakázáno jakékoli rozmístění vojenského opatření na území Antarktidy. Prostor je tedy využíván jen k vědeckým bádáním. Jasně dané pravidlo je zmíněno hned v prvním článku v odstavci 1. Nesmějí se zde provádět zkoušky zbraní, je zakázána výstavba vojenských základen a další vojenské akce jsou zcela zakázány.³¹ Antarktida je největším nemilitarizovaným prostorem na zemi. Je však povoleno využít vojenský personál nebo zařízení pro vědecký výzkum a jiné mírové účely (článek I. odstavec 2).³² Antarktida si drží prvenství v denuklearizaci. To znamená, že na území Antarktidy se nesmějí provádět jaderné pokusy, zkoušky i přesto, že by byly prováděny za mírovým účelem. Všechna tato pravidla se týkají nejen Antarktidy jako takové, ale také okolních plovoucích ledovců a Jižního oceánu.

²⁸ Hayton, R. D.: The Antarctic settlement of 1959. The American Journal of International Law, 54 (2), s. 354

²⁹ The Antarctic Treaty, dostupné z http://www.ats.aq/documents/ats/treaty_original.pdf, cit. 6. 3. 2012

³⁰ Malenovský J.: Čtvrtstoletí existence Smlouvy o Antarktidě, Mezinárodní vztahy č. 7, 1986, s. 73

³¹ The Antarctic Treaty, dostupné z http://www.ats.aq/documents/ats/treaty_original.pdf, cit. 6. 3. 2012

³² The Antarctic Treaty, dostupné z http://www.ats.aq/documents/ats/treaty_original.pdf, cit. 6. 3. 2012

Na Antarktidě působí pozorovatelé, kteří kontrolují všechny oblasti Antarktidy včetně lodí, výzkumných stanic, letadel a dalších objektů na Antarktidě (článek VII. Odstavec 3).³³ Pozorovatelé mají, dle Smlouvy o Antarktidě v článku VII odstavec 2, zcela volný přístup do všech oblastí, a to v kteroukoli dobu.³⁴ Pozorovatele si volí smluvní státy, které provádějí významnou vědeckou činnost. Všechny státy by měly zcela spolupracovat s pozorovateli, kteří provádějí inspekci a měly by zajistit přístup do všech částí stanic, letadel a lodí. Pozorovatelé by měli mít přístup i ke všem záznamům a dokumentům. Všechny akce, výpravy, zřízení stanic a ostatní události by měly být včas ohlášeny. Pozorování nemusí být jen ze zemského povrchu, ale k pozorování mohou sloužit i letecké prostředky. Je povoleno provádět letecká pozorování v kteroukoli dobu a nad kteroukoli částí Antarktidy (článek VII. Odstavec 4).³⁵ Součástí inspekci je i monitorování, které pokračuje v procesu a získává informace na dálku.

Smluvní strany rozdělujeme do tří kategorií. Do první kategorie patří dvanáct původních států (Argentina, Austrálie, Belgie, Chile, Jihoafrická unie, Francie, Japonsko, Norsko, Nový Zéland Spojené státy americké, Sovětský svaz a Velká Británie)³⁶ a jsou to ústřední a nejvlivnější státy. Tyto státy byly nejaktivnější ve výzkumu na Antarktidě před podepsáním Smlouvy. Do druhé kategorie patří státy, které přistoupily ke Smlouvě dodatečně.³⁷ Tyto státy vyvíjí podstatnou vědeckou činnost v Antarktidě. Obě kategorie tvoří takzvané konzultativní strany. To znamená, že mají hlasovací právo, mohou zasahovat do antarktických záležitostí, vybírají a jmenují pozorovatele. Třetí kategorii tvoří státy, které jsou sice smluvními stranami Smlouvy, ale neprovádějí vědeckou činnost v Antarktidě. Tyto státy se nemohou podílet na rozhodovacím procesu týkajícím se Antarktidy.³⁸

³³ The Antarctic Treaty, dostupné z http://www.ats.ag/documents/ats/treaty_original.pdf, cit. 6. 3. 2012

³⁴ The Antarctic Treaty, dostupné z http://www.ats.ag/documents/ats/treaty_original.pdf, cit. 6. 3. 2012

³⁵ The Antarctic Treaty, dostupné z http://www.ats.ag/documents/ats/treaty_original.pdf, cit. 6. 3. 2012

³⁶ Scientific Committee on Antarctic Research, dostupné z <http://www.scar.org/treaty/signatories.html>, cit. 13. 4.2012

³⁷ Ministerstvo životního prostředí, dostupné z http://www.mzp.cz/cz/smlouva_o_antarktide, cit. 11. 4.2012

³⁸ Ministerstvo životního prostředí, dostupné z http://www.mzp.cz/cz/smlouva_o_antarktide, cit. 11. 4.2012

Konzultativními stranami Smlouvy o Antarktidě v současnosti jsou Argentina, Belgie, Brazílie, Bulharsko, Čína, Ekvádor, Finsko, Francie, Chile, Indie, Japonsko, JAR, Korejská republika, Nizozemí, Norsko, Nový Zéland, Peru, Polsko, Rusko, Španělsko, Švédsko, Spojené státy americké, Uruguay a Velká Británie. Státy, které nemají konzultativní status, jsou v současné době Česká republika, Dánsko, Estonsko, Guatemala, KLR, Kuba, Kanada, Kolumbie, Maďarsko, Papua–Nová Guinea, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Švýcarsko, Turecko, Ukrajina a Venezuela.³⁹

3.6. Ostatní právní dokumenty týkající se Antarktidy

Kapitola je zaměřena na již zmíněné právní akty, které tvoří společně se Smlouvou o Antarktidě ATS. Vzhledem k tomu, že se věnujeme územním sporům v oblasti Antarktidy, nebudeme věnovat až takovou pozornost ostatním právním dokumentům týkajících se Antarktidy, byť jsou také důležité.

Jako první zmíníme Protokol o ochraně životního prostředí Antarktidy. Ke schválení protokolu došlo 4. října 1991, ale v platnost vstoupil až 14. ledna 1998.⁴⁰ Protokol zakazuje těžbu nerostných surovin k nevědeckým účelům až do roku 2048. Protokol chrání životní prostředí Antarktidy i závislé a přidružené ekosystémy. Protokol je nejobsáhlejším mnohostranným dokumentem mezinárodní ochrany životního prostředí a je jeho komplexním instrumentem. Madridský Protokol představuje významný posun v oblasti ochrany životního prostředí, kdy se státy nesoustředí pouze na ochranu jednotlivých složek životního prostředí, ale na ochranu životního prostředí jako celku.⁴¹

Antarktidy se týkají i jiné mezinárodní smlouvy, které nejsou zakotveny v systému ATS. K takovým smlouvám a úmlouvám patří například Úmluva o regulaci lovu velryb

³⁹ Vícha, O.: Antarktické právo. Mezinárodněprávní a vnitrostátní aspekty ochrany životního prostředí Antarktidy. České právo životního prostředí, 9, 2003, s. 47

⁴⁰ Protocol on environmental protection to the Antarctic treaty, dostupné z http://www.ats.aq/documents/recatt/Att006_e.pdf cit. 27. 2. 2012.

⁴¹ Vícha, O.: Antarktické právo. Mezinárodněprávní a vnitrostátní aspekty ochrany životního prostředí Antarktidy. České právo životního prostředí, 9, 2003, s. 47

(Washington, 1946),⁴² Smlouva o zákazu umístování jaderných zbraní a jiných zbraní hromadného ničení na dně moří a oceánů a v jeho podzemí (1971),⁴³ Úmluva o zabránění znečišťování z lodí (1973)⁴⁴ a Úmluva o ochraně ozónové vrstvy Země (1985).⁴⁵

Stěžejní roli hrají dokumenty přijímané v rámci Konzultativních schůzek Smlouvy o Antarktidě. Dokumenty tvoří sekundární pramen mezinárodního práva, který je platný v Antarktidě. V rámci Antarctic treaty Consultative Meeting (dále jen ATCM) jsou schvalovány doporučení, opatření, rozhodnutí a rezoluce. Meetingy se konají každé dva roky.⁴⁶

K další části ATS patří Úmluva o zachování živých mořských zdrojů v Antarktidě (nadále jen CCAMLR, anglického Convention on the Conservation of Antarctic Marine Living Resource). V roce 1980 byla svolána konference v Canberre, kde byla podepsána CCAMLR a vstoupila v platnost o dva roky později roku 1982.⁴⁷ Dohoda je zaměřena na celý ekosystém, ne pouze na rybolov a definuje tři zásady ochrany, které musí být v souladu s lovem, jsou to:⁴⁸

- prevence snížení početnosti všech lovených populací pod úroveň těch, které zajistí jejich stálé doplňování;
- udržovat ekologické vztahy mezi lovenými, závislými a příbuznými populacemi a obnovovat vyčerpané populace;
- Prevence změn nebo co nejmenší riziko změny v mořském ekosystému, které nejsou potenciálně vratné během dvou nebo tří desetiletí.

⁴² Ministerstvo životního prostředí, Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství, dostupné z http://www.mzp.cz/cz/mezinarodni_umluva_o_regulaci_velrybarstvi, cit. 2. 3. 2012

⁴³ Sbírka zákonů, dostupné z <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1974/sb10-74.pdf>, cit. 29. 2. 2012

⁴⁴ Námořní legislativa České republiky, dostupné z http://www.mdcr.cz/cs/Legislativa/Legislativa/Legislativa+CR+-+vodni/Namorni_legislativa/Namorni_legislativa_CR, cit. 28. 2. 2012.

⁴⁵ Ministerstvo životního prostředí, dostupné z http://www.mzp.cz/cz/videnska_umluva_montrealsky_protokol_dokument, cit. 28. 2. 2012.

⁴⁶ Vícha, O. Antarktické právo. Mezinárodněprávní a vnitrostátní aspekty ochrany životního prostředí Antarktidy. České právo životního prostředí, 9, 2003, s. 42

⁴⁷ Vícha, O. Antarktické právo. Mezinárodněprávní a vnitrostátní aspekty ochrany životního prostředí Antarktidy. České právo životního prostředí, 9, 2003, s. 17

⁴⁸ Australian government, The Madrid protocol, dostupné z <http://www.antarctica.gov.au/antarctic-law-and-treaty/the-madrid-protocol> cit. 27. 2. 2012

Úmluva podle výše zmíněných ustanovení dohlíží, aby nedošlo k vykořisťování okolních vod a oceánu a aby byl rybolov v souladu s úmluvou a nedocházelo k ničení životního prostředí.

Nadále se jen krátce zmíníme o Úmluvě o ochraně antarktických tuleňů (CCAS, z anglického Convention for the Conservation of Antarctic Seal). Dokument se vztahuje na tuleň jižně od 60. stupně jižní zeměpisné šířky. Úmluva byla přijata v roce 1972 na Londýnské konferenci na základě vyhubení tuleňů rozsáhlým lovem.⁴⁹

Dalším důležitým dokumentem je Úmluva OSN o mořském právu (UNCLOS, z anglického United Nations Convention on the Law of the Sea). Tato mezinárodní dohoda vzešla ze třetí konference Spojených národů o mořském právu. Konference proběhla v letech 1973 až 1982⁵⁰ a vymezuje práva a povinnosti států ve využívání oceánů a moří. UNCLOS vstoupila v platnost v roce 1994⁵¹ a k dnešnímu dni smlouvu podepsalo 162 zemí. UNCLOS se vztahuje i na Jižní oceán i přestože nepatří do ATS. UNCLOS nahradil starší koncepci svobody moře, která platila od 17. století a národní práva byla omezena na určité pásmo vody od pobřeží většinou do vzdálenosti tří námořních mil. Všechny vody tak byly považovány za mezinárodní vody mimo území státu. Překrývání ATS a Úmluvy OSN o mořském právu je nevyhnutelné. Záměrem konzultativních stran je vytvoření právního režimu, který by respektoval mořské právo.⁵²

⁴⁹ Convention for the Conservation of Antarctic Seal, dostupné z http://www.antarctica.ac.uk/about_antarctica/geopolitical/treaty/update_1972.php, cit. 5.3.2012

⁵⁰ The United Nations Convention on the Law of the Sea a Historical perspective, dostupné na http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/convention_historical_perspective.htm#Historical_Perspective, cit. 1. 3. 2012

⁵¹ United Nations Convention on the Law of the Sea, dostupné na http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf, cit. 12. 3.2012

⁵² United Nations Year Book,2000, s. 493, dostupné z http://www.mpil.de/shared/data/pdf/pdfmpunyb/vigni_4.pdf, cit. 24. 4.2012

4. Hranice a principy při vytyčování území v Antarktidě

Kapitola je zaměřena na hranice, protože bývají často předmětem sporů mezi státy. Přesto, že existuje mnoho typologií hranic, my se zaměříme jen na ty, které v aplikované části naší práce budeme moci využít v rámci hranic v Antarktidě.

Hranice, jak na mapě tak i na zemi, vyznačují státní jurisdikci a také státní suverenitu. Podél hraniční čáry státy vytvářejí kontakt s jejich sousedy.⁵³ Hranice jsou nejvíce zjevné politicko–geografické znaky, které existují. Dnešní moderní mapy ztvárňují státy oddělené tenkou čarou, což je poměrně nový fenomén v politicko–geografickém světě. V dřívějších dobách se snažily velké říše, jako byla například Římská říše, stavět hranice pomocí kamenů. Příkladem může být Hadriánův val, který byl postaven na britském území. Mezi funkce hranic nepatří pouze jen oddělení od ostatních států, ale jedná se především o separaci ekonomickou a politickou.

Hranice jsou na mapě zobrazovány jako tenké čáry, ale ve skutečnosti to nejsou čáry, ale vertikální roviny, které protínají vzdušný prostor, půdy a podloží přilehlých států.⁵⁴

Hranice musí vždy vycházet ze smlouvy, ve které je definice hranice zapsána. Návrh hranice je předložen kartografům, kteří je zakreslí do mapy. K problémům došlo při vytváření hranic v Africe. Během dekolonizace Afriky nebyl brán zřetel na skupiny etnik a náboženství, který později zapříčinil mnoho konfliktů.

4.1. Typy hranic

Jak jsme na začátku kapitoly naznačili, existuje mnoho typů hranic. Zmíníme zejména ty, které jsou pro nás důležité. Podle Martina Glassnera existují tři základní kategorie, a to geometrické, fyziografické a kulturně–politické. Z těchto tří kategorií využijeme geometrické hranice. Tyto hranice jsou tvořeny z přímek a oblouků, bez ohledu na přírodní poměry a patří k nejjednodušším a nejlépe rozeznatelným na mapě. Tento typ hranic je spojován především s tvorbou států za posledních padesát let. Jejich nevýhodou je, že nedochází k respektování etnik, což v určitých případech může vést

⁵³ Glassner, M.; Fahrner, C.: *Political Geography*, Wiley, 2004, s. 72

⁵⁴ Glassner, M.; Fahrner, C.: *Political Geography*, Wiley, 2004, s. 75

ke sporům. Pozitivem je snadné zakreslení do map. Příkladem této hranice jsou převážně hranice v Africe.

Astronomická hranice, pro nás důležitá, kopíruje mapovou síť. To znamená, že kopíruje poledníky a rovnoběžky. Využívá se zejména v méně obydlených oblastech, ke kterým Antarktida patří. S tímto typem hranice se setkáme například mezi USA a Kanadou, kde je hranice vytvořena podle 49. rovnoběžky.

Dalším typem je fyziografická hranice. K takovéto kategorii přiřazujeme zejména přírodní útvary jako například řeky, hory nebo srázy.⁵⁵ Fyziografické hranice jsou snadno rozpoznatelné a příkladem může být pohoří Ural, které odděluje Evropu od Asie. Pohoří Šumava, Krkonoše, Orlické hory, ale i Beskydy tvoří přírodní hranici České republiky se sousedními státy.

Poslední kategorií je kulturně-politická hranice, která není pro nás tak důležitá. Hranice je vytvořena na základě kulturní a politické jednoty.⁵⁶ Příkladem kulturně-politické hranice je Afrika kde se nachází mnoho etnických skupin a hranice by se měly tvořit tak, aby jednotlivá etnika nerozdělovaly. Důležitým aspektem je také jazyk a náboženství. V mnoha státech je obyvatelstvo rozděleno na základě odlišnosti náboženství. Příkladem může být rozdělení Britské Indie na Indii, která byla převážně hinduistická, a na Pákistán s muslimským obyvatelstvem. Nakonec se Pákistán rozdělil ještě na Západní a Východní, z kterého se později stala Bangladéš.

Důležitým vymezením hranic na Antarktidě je sektorová teorie, jelikož formální nároky na Antarktidě jsou formulovány do sektorů. To je jasně viditelné na mapách. Nárokovaná území v Antarktidě se podobají řežům v koláči, které jsou vymezené dvěma poledníky. Sektorová teorie má své kořeny už na počátku 20. století a byla vytvořena kanadským senátem v roce 1907 (viz Příloha: obrázek č. 4).⁵⁷ Z geografického hlediska, autor Christopher J. Joyner uvádí, že tato sektorová teorie je lépe aplikovatelná na severní polární region. A to především proto, že teritoriální nároky v Arktidě mají státy, které jsou v bezprostřední blízkosti, ale Antarktida je

⁵⁵ Glassner, M.; Fahrner, C.: Political Geography, Wiley, 2004, s. 77

⁵⁶ Glassner, M.; Fahrner, C.: Political Geography, Wiley, 2004, s. 78

⁵⁷ Joyner, C.: Antarctica and the law of the sea, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 56

od všech států vzdálená. Sovětský vědec Durděněvskij tvrdí, že: „Na severu jsou úzká ledová moře, blízká zalidněným střediskům Evropy a Ameriky, která mají pro pobřežní země kromě hospodářského také strategický význam. Na jihu je samostatný ledem pokrytý a neobydlený kontinent, vzdálený od obydlených středisek, ale je důležitým v jistém smyslu i pro vzdálené země, jmenovitě pro Rusko, které jej objevilo.“⁵⁸

Dalším principem při vytyčování území v Antarktidě je teorie rodinného majetku a je především upřednostňována státy Latinské Ameriky, aby si tak odůvodnily jejich nároky v Antarktidě. Princip teorie rodinného majetku tvrdí, že vlastnické právo na majetek nepochází z okupace či prvního osídlení, ale území je zděděné. V roce 1493 papež Alexandr VI. prohlásil, že všechny země od 46. stupně západní délky patří Španělsku a ty, které se nachází na východě, případnou Portugalsku. Toto rozdělení bylo přijato v roce 1494 ve smlouvě z Tordesillas.⁵⁹ Argentina a Chile jsou bývalou španělskou kolonií, a proto uplatňují právní titul rodinného majetku v Antarktidě.

Na závěr se zmíníme o principu geografické blízkosti. Princip geografické blízkosti upřednostňují především státy Latinské Ameriky, jako jsou Chile a Argentina. Tvrdí, že díky své poloze a blízkosti, mají speciální právo na nárokování si území v Antarktidě. Argentina uvádí, že její nároky v Antarktidě jsou oprávněné i z hlediska geologických a geomorfologických důvodů. Je zřejmé, že Antarktické pohoří je považováno za pokračování And a Argentina se drží toho názoru, že právě díky tomu má větší právo na územní nároky v Antarktidě.

⁵⁸ Mencer, G.; Z. F. Slavík.: Co se skrývá v Antarktidě? Státní nakladatelství politické literatury, Praha, 1959, s. 55

⁵⁹ Joyner, C.: Antarctica and the law of the sea, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 58

5. Nárokovaná území v Antarktidě

Praktická část je zaměřena zejména na nárokovaná území na Antarktidě jednotlivými státy. Jak jsme již v teoretické části naznačili, antarktické území je rozděleno mezi několik států, které zde provádí výhradně vědeckou činnost. Nadále se budeme v praktické části věnovat principům při vytyčování území v Antarktidě. Postupně si představíme státy, které si nárokují území v Antarktidě, ale i ty, které jen provádí vědeckou činnost.

5.1. Hranice v Antarktidě

Hranice se dělí na několik typů. Můžou být tvořeny z hlediska náboženství, kultury, politiky či přírodních podmínek. Antarktida se však vymyká těmto faktorům a i přesto, že jsme zmínili několik typů hranic, my použijeme pro naši práci jen ty stěžejní. Vytvoření hranic na základě náboženství, kultury či přírodních podmínek jsou neaplikovatelné na hranice Antarktidy. Hranice v Antarktidě jsou vytvořeny jednoduše a plní svůj účel tak, jak mají. Po jejich shlédnutí je můžeme jasně definovat. Hranice v Antarktidě jsou tvořeny přímkami, které jsou vedeny ze středu kontinentu a pod určitým úhlem vytváří hranice nárokovaných území. Takovéto hranice nazýváme geometrické, a to z toho důvodu, že jsou převážně tvořeny geometrickými útvary. Na obrázku č. 4 (viz Přílohu) jsou jasně viditelné přímky vedoucí ze středu kontinentu. Jednotlivé státy uvádějí své nároky na území v Antarktidě podle různých právních titulů. Evropské země jako jsou Spojené království Velké Británie a Severního Irska, Norsko a Francie odůvodňují své právo na území v Antarktidě prvotní okupací.⁶⁰ To znamená, že si nárokovaly území na základě prvotního objevu. Jiný z právních titulů ani využít nemohly kvůli velké vzdálenosti od kontinentu. Teorie geografické blízkosti je zejména využita Argentinou a Chile.⁶¹ Podle této teorie státy uvádí, že právě ony mají nárok na antarktické území a tvrdí, že antarktický poloostrov je pokračováním And a díky této geografické blízkosti uplatňují svůj právní titul na antarktické území a nemají v úmyslu se ho vzdávat. Naproti tomu Nový Zéland uvádí, že území v Antarktidě spadá pod jeho historické dědictví, protože byly

⁶⁰ Ondřej, J.: Právní režimy mezinárodních prostorů. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 17

⁶¹ Ondřej, J.: Právní režimy mezinárodních prostorů. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 17

v Antarktidě nalezeny zkameněliny lesů, které se objevují i na Novém Zélandu.⁶² Díky tomuto faktu si připisují větší nárok na území v Antarktidě.

5.2. Nárokovaná území v Antarktidě

Státy si postupem času začaly nárokovat teritoria v Antarktidě a snažily se to odůvodnit tím, že jejich titul na získání území v Antarktidě je opravdovější, lepší a dokonce starší (viz výše). Než byla podepsána Smlouva o Antarktidě, nárokovalo si území v letech 1908 až 1940 sedm států. Mezi tyto státy patří Norsko, Austrálie, Nový Zéland, Velká Británie, Argentina, Francie a Chile. Z celkového území kontinentu se překrývá území tří států, a to území Velké Británie, Chile a Argentiny. Některé státy, které vyvíjely v Antarktidě určitou aktivitu, si před druhou světovou válkou nenárokovaly žádné území a odmítly uznat nároky sedmi původních států. Příkladem je Sovětský svaz a Spojené státy americké.

V dnešní době existuje jedna pětina území v Antarktidě, kterou si nenárokuje žádný stát. Území se rozléhá mezi 90. stupněm a 150. stupněm západní délky⁶³ a vytváří jedinečnou politickou anomálii v moderní době. Je to největší část území na světě, kterou si nenárokuje žádný stát a zařazením tohoto území do společného dědictví lidstva, by se mohlo předejít budoucímu přivlastnění. Zařazení do společného dědictví lidstva by bylo výhodou pro země třetího světa, které by získaly určitý výtěžek z oblasti Antarktidy.

5.2.1. Norsko

Na území Antarktidy dlouho působili průzkumníci a norské velrybářské lodě, ale Norsko si nikdy nenárokovalo žádné území v Antarktidě. Ke změně došlo až v roce 1939,⁶⁴ kdy díky představě, že by ho předstihli Němci, si začalo nárokovat pobřežní oblast Antarktidy. Nárokované norské území se nachází mezi 20. stupněm a 45. stupněm východní délky (viz Příloha: obrázek č. 5) a území se rozléhá na 3,12 milionu kilometrů čtverečních.⁶⁵ Právní nárok na antarktické území je dán díky dobytí jižního

⁶² Brady, Anne-Marie: New Zealand's strategic interests in Antarctica, Polar rekord, 47, 2010, s. 126

⁶³ Joyner, C.: Antarctica and the law of the sea, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 89

⁶⁴ Joyner, C.: Antarctica and the law of the sea, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 47

⁶⁵ Joyner, C.: Antarctica and the law of the sea, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 47

pólu norským objevitelem Roaldem Amundsenem. Po objevení jižního pólu v roce 1911 norská vláda nepotvrdila a nepřijala území v Antarktidě za své. Norsko si nárokovalo Bouvetoya ostrovy a Ostrov Petra I. v letech 1928 a 1931⁶⁶ zejména proto, že ostrovy využijí jako mezistanice pro norské velrybářské flotily. Z tohoto můžeme odvodit, že Norsko toto území, jak v Antarktidě tak na okolních ostrovech chtělo zejména pro lovení ryb a dalších mořských živočichů a tím z této oblasti získat co největší zisk.

5.2.2. Nový Zéland

Území Nového Zélandu se rozléhá mezi 150. stupněm a 160. stupněm západní délky a má 445 000 kilometrů čtverečních.⁶⁷ V roce 1923 Velká Británie předala Novému Zélandu území u pobřeží Rossova moře v Antarktidě (viz Příloha: obrázek č. 6) takzvaná Rossova dependence. Existují staré geologické vazby, kdy v Antarktidě byly nalezeny zkameněliny stromů, které se vztahují k bukovým lesům na Novém Zélandu.

⁶⁶ Joyner, C.: Antarctica and the law of the sea, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 48

⁶⁷ Joyner, C.: Antarctica and the law of the sea, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 47

5.2.3. Austrálie

Australské antarktické území pokrývá zhruba 42% území Antarktidy.⁶⁸ Svrchovanost nad územím byla převedena z Velké Británie na Austrálii v rámci australského schvalovacího aktu o Antarktickém území z roku 1933, který vstoupil v platnost v roce 1936.⁶⁹ Tento akt uvádí, že: „část území v Antarktidě a přiléhající moře, které zahrnuje ostrovy a území, s výjimkou Adelie, se rozkládá na jih od 60. stupně jižní šířky a leží mezi 45. stupněm a 160. stupněm východní délky.“⁷⁰ (viz Příloha: obrázek č. 7)

Australské Antarktické území je největší v Antarktidě a je rozděleno na dvě části územím Francie. Australská oblast dosahuje velikosti 6,24 miliónů kilometrů čtverečních.⁷¹

5.2.4. Chile

V roce 1940 bylo oficiálně prohlášeno území v Antarktidě za chilské. Americký prezident Roosevelt přímo diplomaticky vyzval Chile k nárokování si území v Antarktidě, protože hledal způsoby, jak zabránit Německu v získání území v Antarktidě.⁷² Chile se snažila už na počátku 20. století spolupracovat s Argentinou. Prezident Pedro Aquirre Cerda prohlásil za chilské antarktické území všechnu pevninu, ostrovy, ostrůvky, útesy a ledovce, které byly již známé i neobjevené a příslušné vody v sektoru tvořeném mezi 53. stupněm a 90. stupněm západní délky (viz Příloha: obrázek č. 8, 9).⁷³ K tomuto prohlášení se negativně vyjádřila Velká Británie a uvedla, že území už je delší dobu britským. Po společné schůzce s Argentinou obě dvě země došly k závěru, že jsou jediné země s výlučnými právy svrchovanosti v Antarktidě. Chile má zejména silné tradice v geopolitickém smýšlení a její uvažování bylo posíleno za vlády Augusta Pinocheta. Chile sama sebe vnímá jako nejj jižnější zemi a tvrdí, že je strážcem průlivu Magellan. Blízkost Antarktidy

⁶⁸ Australian government, Antarctic territorial claims, dostupné z <http://www.antarctica.gov.au/antarctic-law-and-treaty/our-treaty-obligations/antarctic-territorial-claims>, cit. 3.3.2012

⁶⁹ Joyner C.: Antarctica and the law of the sea, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 45

⁷⁰ Australian Antarctic Territory Acceptance Act 1933, dostupné z <http://www.comlaw.gov.au/Details/C2004C00416>, cit. 3. 3.2012

⁷¹ Joyner C.: Antarctica and the law of the sea, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 45

⁷² Vicuna, F. O.: Antarctic conflict and International Cooperation. In: Antarctic Treaty System: An Assessment, 7 (13), 1986, s. 59

⁷³ Joyner, C.: Antarctica and the law of the sea, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 45

je úzce spjatá s politikou jihoamerických zemí jako je Chile a Argentina a právě řada evropských expedic na Antarktidu začínala svoji cestu v chilském městě Punta Arenas. V jihoamerických zemích vládla vojenská junta a předpokládalo se, že po nastolení demokracie se geopolitické smýšlení o Antarktidě změní. Zájem o území poklesl, ale ne tak, jak se předpokládalo. Důležitým aspektem je, že chilské území se překrývá s územím Argentiny a Velké Británie a velikost chilského území v Antarktidě je 1 300 000 kilometrů čtverečních.⁷⁴

5.2.5. Argentina

To, že sektor v Antarktidě patří právě Argentině, se upevňuje v obyvatelstvu již od povinné školní docházky, kde jim je vštěpována jejich svrchovanost v Antarktidě, Malvínských ostrovech (Falklandské ostrovy), Jižní Georgii a Jižních Orknejí. Geopolitické myšlení souvisí s nacionalismem a patriotismem. Argentina má šest hlavních základů v Antarktidě a řadu menších stanic. Během krize v letech 2001 až 2003, kdy Argentina vyhlásila bankrot, chtěla uzavřít několik základů v Antarktidě, ale nestalo se tak. Argentina podnikla svoji první expedici na Antarktidu v roce 1942.⁷⁵ Prvním člověkem, který se narodil na území Antarktidy, byl syn argentinského vojenského důstojníka. V roce 1978 pod nátlakem vlády přivedl důstojník svoji těhotnou ženu na argentinskou základnu v Antarktidě.⁷⁶ Argentina si nárokuje oblast od 25. stupně k 74. stupni západní délky (viz Příloha: obrázek č. 10, 11) o rozloze 1 430 000 kilometrů čtverečních.⁷⁷

5.2.6. Francie

Francouzská jižní a antarktická území se skládají z několika ostrovů. Francouzský sektor v Antarktidě se nazývá Adélinina země. Od roku 1954 je toto území součástí

⁷⁴ Joyner, C.: *Antarctica and the law of the sea*, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 45

⁷⁵ Hayton, R. D.: *The Antarctic settlement of 1959*. *The American Journal of International Law*, 54 (2), s. 351

⁷⁶ Child, J.: *Stamps of the American quadrant of Antarctica and the South Atlantic Islands*, American university, Washington DC, 2010, s. 9

⁷⁷ Joyner, C.: *Antarctica and the law of the sea*, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 44

francouzského jižního a antarktického území⁷⁸ a o území se stará Ministerstvo francouzských zámoří. Adélino území v Antarktidě má rozlohu 390 tisíc kilometrů čtverečních.⁷⁹ (viz Příloha: obrázek č. 12) Její území v Antarktidě se rozkládá od 136. stupně k 142. stupni východní délky.⁸⁰

5.2.7. Velká Británie

Britské království začalo „politickou historii“ v Antarktidě, když 21. července roku 1908 vydalo patentní listinu, která potvrzovala svrchovanost nad řadou ostrovů. V témže roce si také nárokovalo Jižní Orkneje, Jižní Georgii a Jižní Shetlandy.⁸¹ O devět let později, v roce 1917, byla patentní listina rozšířena a definovala nárok na celé území na sever od 58. rovnoběžky. Velká Británie se vždy o území v Antarktidě dohadovala s Argentinou a Chile (viz Příloha: obrázek č. 13). Argentina nabídla Velké Británii v roce 1914 výměnu britských Jižních Orknejí za některé městské nemovitosti v Buenos Aires. Britské Antarktické území zaujímá polohu od 20. stupně k 80. stupni západní délky (viz Příloha: obrázek č. 14).⁸² Území Velké Británie v Antarktidě má rozlohu 1,82 milionu kilometrů čtverečních.⁸³

Vypuknutí 2. světové války mělo dopad i na Antarktidu. Třetí říše Adolfa Hitlera měla zájem o lov velryb, a proto si přála své území v Antarktidě jako základnu pro své operace. Američané se obávali, že pokud by Němci získali území v Antarktidě, mohli by ohrožovat jejich i spojenecké lodě. Hlavní obavu měli z toho, že pokud by Němci získali Antarktický poloostrov (podle Američanů se nazývá Palmerův poloostrov, dle Britů Gham land a podle Argentinců Tierra San Martín), který patřil Britům, mohli by získat podporu u jihoamerických zemí.

⁷⁸ Vícha, O.: Antarktické právo, Mezinárodněprávní a vnitrostátní aspekty ochrany životního prostředí Antarktidy. České právo životního prostředí, č. 9, 2003, s. 13, dostupné na http://www.cspzp.com/dokumenty/casopis/cislo_09.pdf

⁷⁹ Joyner, C.: Antarctica and the law of the sea, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 46

⁸⁰ Joyner, C.: Antarctica and the law of the sea, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 46

⁸¹ Wilson, R. E.: National interests and claims in the Antarctic, 17(1), 1964, s. 19

⁸² British Antarctic Territory, dostupné z <http://britishantarcticterritory.fco.gov.uk/en/governance/>, cit. 4. 3.2012

⁸³ Joyner, C.: Antarctica and the law of the sea, Martinus Nijhoff Publishers, 1992, s. 48

Po skončení války docházelo k mnoha výpravám do Antarktidy a postupně se začalo schylovat k uzavření Smlouvy o Antarktidě.

5.2.8. Brazílie

Ve srovnání s Argentinou a Chile je Brazílie považována za nováčka na antarktické geopolitické scéně. V roce 1982 zahájili Brazilci svoji první expedici na Antarktidu a o rok později postavili svoji první základnu. Po porážce Argentiny ve válce o Falklandy získala Brazílie pocit nadvlády nad jihozápadním Atlantikem. Therezinha de Castro, brazilský geopolitik, navrhl koncept rozdělení v jihoamerickém kvadrantu Antarktidy, což mělo výrazný vliv na Argentinu a několik dalších jihoamerických zemí (viz Příloha: obrázek č. 15).⁸⁴ S konceptem rozdělení Antarktidy nesouhlasila Argentina a Chile, protože by Brazílie získala největší část území v Antarktidě. Brazílie přistoupila ke smlouvě až v roce 1976, protože do této doby neměla takový zájem o území v Antarktidě.⁸⁵ Brazílie zatím provádí pouze vědeckou činnost v Antarktidě a nemá své nárokové území, i když je přesvědčena, že by je měla mít, a to díky své poloze k Antarktidě. Tak jako Argentina a Chile.

5.5.2. Spojené státy americké

Spojené státy americké si nikdy nenárokovaly území v Antarktidě přesto, že na ní prováděly vědeckou činnost. Právě Spojené státy americké byly prvním iniciátorem vytvoření Smlouvy o Antarktidě, která by upravovala a určila pravidla mezi státy, které disponují územím v Antarktidě. Spojené státy americké mají „rezervované“ území, které ani dosud nikdo nenárokoval. Američané vedli v roce 1928 expedici,⁸⁶ která měla tvář vědeckou a badatelskou, ale pravý důvod byl jiný. Američanům šlo především o vojenské cíle, které vysvětlují následovně. Za prvé, že Spojené státy chtěly ukázat světu, že právě ony by měly mít hlavní slovo v otázkách Antarktidy a za druhé se chtěly připravit na vojenský střet v polárních oblastech, protože v té době byly ve sporu se Sovětským svazem. Antarktida měla být využita na zkoušku nových

⁸⁴ Child, J.: Stamps of the American quadrant of Antarctica and the South Atlantic Islands, American university, Washington DC, 2010, s. 12

⁸⁵ Moneta, C. J.: Latin America, and the international system in the 1980's: Toward a new Antarctic order? Journal of interamerican studies and World affairs, 23 (1), 1981, s. 52

⁸⁶ Mencer, G.; Slavík, Z. F.: Co se skrývá v Antarktidě? Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1959, s. 48

zbraní, letadel, ale i tanků. Pokud by Američané expedici provedly o třicet let později, porušili by tím Smlouvu o Antarktidě. Spojené státy Americké neuznávají nároky států v Antarktidě, samy nedisponují územím, ale vyhrazují si právo na vědeckou činnost a na rozhodující slovo v otázkách Antarktidy.

5.2.10. Rusko

Podobný průběh nárokování území v Antarktidě jako Spojené státy americké, mělo i Rusko. Rusko, díky objevení kontinentu Bellingshausenem a Lazarevem, chtělo mít prioritu v Antarktidě, ale nebylo přizváno k jednání o území, a proto také neuznalo teritoriální nároky ostatních zemí. Rusko požadovalo, aby bylo zváno ke všem jednáním, která se týkala Antarktidy. Pokud by se tak nestalo, neuznávalo by smlouvy a bralo by je pro sebe za nezávazné. Ruští odborníci tvrdili, že právní režim antarktického kontinentu je jednou z nejspornějších otázek mezinárodního práva.⁸⁷

Tak, jako se za 2. světové války státy bály intervence Němců, začaly se bát během studené války příchodu Ruska do Antarktidy. Rusové se začali angažovat v Antarktidě především během Mezinárodního geofyzikálního roku. Některé státy požadovaly, aby Rusové odešli z kontinentu. Spojené státy došly k závěru, že namísto snahy vyloučení Rusů z Antarktidy, by bylo lepší pozvat všechny zainteresované státy v Antarktidě na konferenci.

Mezi další státy, které si chtěly nárokovat území v Antarktidě, patří Japonsko, Německo, Jihoafrická republika, Brazílie, Uruguay a Peru. Například Japonsko zahájilo ve 30. letech 20. století kampaň na získání nároku v Antarktidě.⁸⁸ Chtělo ho především proto, že Japonsko již dlouhou dobu organizuje vědecké výpravy a výpravy za účelem rybolovu do oblasti Antarktidy.

5.3. Potenciál nerostného bohatství

Od uzavření Smlouva o Antarktidě nebyl zaznamenán větší konflikt o území tohoto kontinentu. Dnes víme, co Antarktida v sobě skrývá a je to zejména nerostné bohatství

⁸⁷ Mencer ,G.; Slavík, Z. F.: Co se skrývá v Antarktidě? Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1959, s. 10

⁸⁸ Mencer ,G.: Mezinárodně právní problémy Antarktidy. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1963, s. 30

a živočišné zdroje. Je všeobecně známé, že neobnovitelným zdrojům, jako je ropa a zemní plyn, by měly během tohoto století dojít zásoby. Pokud k tomu opravdu dojde, Antarktida se stane možným terčem řady států. Je pravdou, že až do roku 2048 je Antarktida chráněna před nevědeckou těžbou nerostných surovin, ale kdo může předpovídat, jak se státy zachovají v případě vyčerpání zásoby ropy, zemního plynu, uhlí, diamantů, železné rudy, niklu, zlata, mědi, uhlí a dalších nerostných surovin?

Překážkou pro těžbu v Antarktidě jsou obrovské masy ledu a velice extrémní podmínky. Případná těžba v Antarktidě by mohla mít dopad na celou planetu Zemi. V oblasti Antarktidy dochází k regulaci proudů oceánů a podnebí na zeměkouli. Proto při každé podstatné změně v podmínkách Antarktidy by došlo k ovlivnění celosvětového počasí s možnými důsledky.

6. Spory o území v oblasti Antarktidy a Jižního oceánu

Kapitola „Spory o území“ je stěžejní pro naši práci. Budeme se zabývat spory, které proběhly v minulosti, současnosti a které by mohly v budoucnu vzniknout. Doposud nebyl zaznamenán větší konflikt mezi státy v Antarktidě. Spory, které proběhly v Antarktidě, můžeme rozdělit do čtyř kategorií či typů. První skupinou jsou lokální spory nárokování území a hranic, druhou pak všeobecné spory, které vybízejí k širší mezinárodní akci. Třetím typem jsou spory o strategické využívání Antarktidy a posledním typem je rivalita mezi politickými mocnostmi na mezinárodní úrovni.⁸⁹ Do první zmíněné skupiny patří spor ohledně území mezi Velkou Británií, Argentinou a Chile. Spor, který přetrvává dodnes je spor o území tří států, která se překrývají. Z předchozího textu již víme, že je to území Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku a dvou jihoamerických zemí Argentiny a Chile. Obě země Jižní Ameriky smýšlejí o Antarktidě jako o jejich vlastnictví v důsledku jejich nacionalismu. Ospravedlňují se tím, že jejich území v Antarktidě patří jen jim, jelikož se jedná o pokračování jihoamerického pohoří And. Proto si tuto část antarktického území nárokují. Velká Británie se drží titulu prvotního objevu. Antarktické území zmíněných třech států je nejlépe dostupné a panují zde příznivější přírodní podmínky, než na ostatním území. Každý svůj důvod nárokování území v Antarktidě vysvětluje jinak, ale cíl mají všechny státy podobný. Vztahy mezi Spojeným královstvím a zeměmi Jižní Ameriky jsou od začátku vznesení nároků na území v Antarktidě napjaté. Nejedná se jen o kontinentální půdu Antarktidy, ale i o okolní ostrovy, které jsou zahrnuty na jih od 60. rovnoběžky. Jedná se o Jižní Orkneje a Jižní Sandwichovy ostrovy. Jižní Sandwichovy ostrovy a ostrov Jižní Georgie se v roce 2012 staly jedním z největších chráněných mořských oblastí.⁹⁰ Velká Británie navrhla, že by se sporné záležitosti měly být předkládány k Mezinárodnímu soudnímu dvoru a v roce 1955 připravila formální návrh k řešení sporu s Argentinou a Chile. Návrh byl předán soudu v Haagu⁹¹ a v něm byly

⁸⁹ Vicuna, F. O.: Antarctic conflict and International Cooperation. In: Antarctic Treaty System: An Assessment, 7 (13), 1986, s. 56

⁹⁰ Merco Press, South Atlantic News Agency, dostupné na <http://en.mercopress.com/2012/03/10/south-georgia-marine-protected-area-covers-over-one-million-sq-kilometres>, cit. 19. 4. 2012

⁹¹ Vícha, O.: Antarktické právo, Mezinárodněprávní a vnitrostátní aspekty ochrany životního

stanoveny britské historické, ale i právní základy pro nárokové území Velké Británie v Antarktidě. Návrh se nelíbil ani Argentině a ani Chile a Argentina se vyjádřila v tom smyslu, že mají také právní i historické nároky na toto území a že je zcela nepochybné, že jihoamerický kvadrant šestého kontinentu patří Argentině a Chile (viz Příloha: obrázek č. 16).

Neshody mezi státy, jejichž nároková území v Antarktidě se překrývají, započaly ve 40. letech 20. století. Přesněji v roce 1947.⁹² O rok později v roce 1948 uzavřely mezi sebou Velká Británie, Argentina a Chile dohodu, která stanovila, že státy nesmí vysílat další námořní síly do oblasti Antarktidy.⁹³ Spor byl založen na tom, že si britský guvernér Falklandských ostrovů stěžoval na pohyb argentinských námořních sil ve sporné oblasti. Argentina nereagovala na jakoukoli stížnost, a proto se Velká Británie rozhodla k předání sporu k Mezinárodnímu soudnímu dvoru. Argentina tento krok odmítla, a odůvodnila to tím, že nemá pochybnosti o své suverenitě nad antarktickým územím, a proto otázku ohledně suverenity nemusí řešit. Neshody měla mezi sebou i Chile a Velká Británie. Velká Británie dokonce v roce 1948 poslala svůj křižník do oblasti Antarktidy, což vyvolalo ještě větší napětí. V Argentině a Chile se Antarktida stala otázkou číslo jedna, a proto Argentina neváhala a poslala svá vojska na antarktickou pevninu. Chile dokonce v čele se svým tehdejším prezidentem Gonzalesem Videlou založila v Antarktidě dvě vojenské základny a odůvodnila svůj krok tím, že Velká Británie projevila agresi, a proto nemohla jen přihlížet a byla nucena zakročit. K válečnému střetu nedošlo, ale menší přestřelky byly zaznamenány. V letech 1948 až 1949 se všechny tři státy dohodly, že nebudou posílat válečné lodě na jih od 60. stupně jižní šířky.

Dalším sporem a opět mezi těmito třemi státy, byl spor v roce 1953, kde hrál hlavní roli guvernér Falklandských ostrovů. Ten napadl chilskou a argentinskou stanici na ostrově Decepcion⁹⁴ a stanice byla zničena. Velká Británie navrhla, aby byl konflikt předán

prostředí Antarktidy. Česká společnost pro právo životního prostředí, 9, 2003, s. 11

⁹² Vícha, O.: Antarktické právo. Mezinárodněprávní a vnitrostátní aspekty ochrany životního prostředí Antarktidy. České právo životního prostředí, 9, 2003, str. 14

⁹³ Vícha, O.: Antarktické právo. Mezinárodněprávní a vnitrostátní aspekty ochrany životního prostředí Antarktidy. České právo životního prostředí, 9, 2003, str. 14

⁹⁴ Mencer ,G.; Slavík Z. F.: Co se skrývá v Antarktidě? Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1959, s. 59

Mezinárodnímu soudnímu dvoru, ale jako v předchozím případě Argentina i Chile to odmítly. Tyto dva jihoamerické státy nepřijaly totiž obligatorní jurisdikci Mezinárodního soudního dvora a nepřijaly ji především z důvodů svých zájmů v Antarktidě. Spory o kterých píšeme výše, byly předchůdcem vypuknutí Falklandské války (viz níže).

Setkáváme se s problémem vymezení mořských oblastí. Například mořské oblasti francouzského ostrova Kerguelen, které se překrývají s mořskými oblastmi australských ostrovů Heard a McDonald.⁹⁵ Kontinentální šelf některých z těchto ostrovů zasahuje do oblasti, která spadá pod Smlouvu o Antarktidě. Takové spory se řeší diplomatickou cestou. Příkladem druhého typu sporu je britsko-argentinsko-chilský konflikt v 50. letech 20. století, kdy diplomatický protest a další mírová jednání vyústily k přímé konfrontaci a státy se připravovaly na konflikt.⁹⁶ Eskalací sporů byly námořní pohyby vojenské povahy, které byly stále intenzivnější a diplomatické vztahy mezi Velkou Británií, Argentinou a Chile se zhoršily. Ke třetí kategorii řadíme například Německo za druhé světové války, které zničilo mnoho obchodních a rybářských lodí v antarktických vodách.⁹⁷ Německo chtělo využít území Antarktidy jako základnu pro své vojenské operace na jižní polokouli. Do čtvrté kategorie patří vzrůstající obava během studené války, že se konflikt mezi Spojenými státy a Ruskem přesune do oblasti Antarktidy. Oba dva státy intenzivně podporovaly vědecké programy během Mezinárodního geofyzikálního roku⁹⁸ a chtěly Antarktidu získat do sféry svého vlivu. Postupně si státy chtěly potvrdit svoji pozici v Antarktidě stejně tak, jako to učinila Velká Británie v roce 2007. V tomto roce Londýn prohlásil, že bude usilovat o uznání svých nároků, které by čítaly miliony kilometrů čtverečních.

⁹⁵ Vicuna, F. O.: Antarctic conflict and International Cooperation. In: Antarctic Treaty System: An Assessment, 7 (13), 1986, s. 57

⁹⁶ Vicuna, F. O.: Antarctic conflict and International Cooperation. In: Antarctic Treaty System: An Assessment, 7 (13), 1986, s. 58

⁹⁷ Vicuna, F. O.: Antarctic conflict and International Cooperation. In: Antarctic Treaty System: An Assessment, 7 (13), 1986, s. 59

⁹⁸ Beck, P. J.: The International Politics in Antarctica. London: Croom Helm, 1986, s. 22

Součástí tohoto území měla být i část mořského dna Jižního Atlantiku,⁹⁹ ale také Falklandské ostrovy, ostrov Jižní Georgia a Jižní Sandwichovy ostrovy.¹⁰⁰ Na uvedené ostrovy si činí nárok Argentina, a proto nesouhlasila s návrhem Velké Británie. Mluvčí ministerstva zahraničí Velké Británie uvedla, že se jedná o zabezpečení do budoucna v případě, že by Smlouva o Antarktidě někdy přestala platit.¹⁰¹ Prohlášení Velké Británie pobouřilo Argentinu a Chile, jejichž antarktická území se překrývají a měly tak obavy, že by část svého území v Antarktidě mohly ztratit. Ministryně zahraničních věcí Velké Británie prohlásila, že je nepravděpodobné, že by Smlouva o Antarktidě někdy přestala platit a pouze k ochraně svých zájmů podali návrh na uznání svých nároků.¹⁰² Argentina komentovala žádost tak, že by došlo k porušení Smlouvy o Antarktidě, jelikož smlouva neumožňuje suverenitu nad územím. Ministr obrany Chile v roce 2007 prohlásil, že použití námořní, ale i dvou vojenských základen na Antarktidě bude obnoveno v roce 2008.¹⁰³ Obnovení základen mělo demonstrovat přítomnost a suverenitu Chile na Antarktidě. Podle kanadského deníku leží motivace přivlastnění si mořského dna Velkou Británií hluboko pod mořským dnem (ropa, plyn, minerály), protože kdo by si chtěl nárokovat zcela nehostinné území.¹⁰⁴

⁹⁹ Mail online, Scramble for Antarctica: Argentina hits back after Britain makes land grab, dostupné z <http://www.dailymail.co.uk/news/article-488025/Scramble-Antarctica-Argentina-hits-Britain-makes-land-grab.html>, cit. 24. 4. 2012

¹⁰⁰ The guardian, Argentina ready to challenge Britain's Antarctic claims, dostupné z <http://www.guardian.co.uk/environment/2007/oct/19/climatechange.fossilfuels>

¹⁰¹ iDNES, Křehkou Antarktidu ohrožují šarvátky mocností o ryby i nerostné bohatství, dostupné na http://zpravy.idnes.cz/krehkou-antarktidu-ohrozuj-i-sarvatky-mocnosti-o-ryby-i-nerostne-bohatstvi-170-/zahranicni.aspx?c=A100521_161018_zahranicni_stf, cit. 20.3. 2012

¹⁰² Mail online, Scramble for Antarctica: Argentina hits back after Britain makes land grab, dostupné z <http://www.dailymail.co.uk/news/article-488025/Scramble-Antarctica-Argentina-hits-Britain-makes-land-grab.html>, cit. 24. 4. 2012

¹⁰³ Stop NATO, Scramble for World resources: Battle for Antarctica, dostupné z <http://rickrozoff.wordpress.com/2009/08/28/scramble-for-world-resources-battle-for-antarctica/>, cit. 24. 4. 2012

¹⁰⁴ Stop NATO, Scramble for World resources: Battle for Antarctica, dostupné z <http://rickrozoff.wordpress.com/2009/08/28/scramble-for-world-resources-battle-for-antarctica/>, cit. 24. 4. 2012

Podle deníku Maily online Rusko iniciovalo zájem o přivlastnění mořského dna a Velká Británie ho následovala. Rusové dokonce „vysázeli“ ruské vlajky na mořské dno u severního pólu.¹⁰⁵

Austrálie se v roce 2008 stala prvním státem, kterému byla poskytnuta výhradní vlastnická práva na kontinentální šelf a získala 2,5 milionů kilometrů čtverečních mořského dna.¹⁰⁶ Austrálie získala práva na vše, co existuje pod mořským dnem včetně ropy, zemního plynu a biologických zdrojů.¹⁰⁷ Aby Austrálie chránila své antarktické vody, chtěla investovat do vojenského vybavení lodí a ponorek. Lodě a ponorky měly být vyslány do Jižního oceánu, což je neslučitelné se Smlouvou o Antarktidě, která zakazuje vojenskou techniku a výzbroj v oblasti Antarktidy.¹⁰⁸ Když v dřívějších dobách státy usilovaly o nová území, převážně o ně musely bojovat, a to buď s jiným státem, nebo s místním obyvatelstvem, které chtělo zůstat nezávislé. V Antarktidě docházelo k poklidným předáním území do rukou jiného státu. Příkladem je Nový Zéland a Austrálie. Obě dvě země převzaly správu nad územím v Antarktidě, když jim tuto oblast Spojené království Velké Británie a Severního Irsku předalo jako svým dominiím. U Nového Zélandu tomu bylo v roce 1923 a u Austrálie o deset let později. Získání nového území v Antarktidě neznamena hned vyvolání konfliktu a Nový Zéland a Austrálie jsou toho důkazem.

Podle nejnovějších zpráv mají zájem o území v Antarktidě i Čína a Indie. Australský deník The Australian zveřejnil, že je namísto obava, aby zmíněné státy nevyužívaly své stanice pro vojenské účely, čímž by se destabilizoval zavedený systém

¹⁰⁵ Mail online, Scramble for Antarctica: Argentina hits back after Britain makes land grab, dostupné z <http://www.dailymail.co.uk/news/article-488025/Scramble-Antarctica-Argentina-hits-Britain-makes-land-grab.html>, cit. 24. 4. 2012

¹⁰⁶ Novinky.cz, dostupné z <http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/138192-australsky-self-se-rozsiril-o-oblasti-velke-jako-argentina.html>, cit. 23. 4. 2012

¹⁰⁷ Stop NATO, Scramble for World resources: Battle for Antarctica, dostupné z <http://rickrozoff.wordpress.com/2009/08/28/scramble-for-world-resources-battle-for-antarctica/>, cit. 24. 4. 2012

¹⁰⁸ Stop NATO, Scramble for World resources: Battle for Antarctica, dostupné z <http://rickrozoff.wordpress.com/2009/08/28/scramble-for-world-resources-battle-for-antarctica/>. Cit. 24. 4. 2012

v Antarktidě.¹⁰⁹ I další země by se chtěly také zapojit do záležitostí Antarktidy, ale Indie a Čína toho chtějí dosáhnout mnohem důrazněji.

Nejasnosti se vyskytly i u Ruské antarktické expedice, která letos pronikla do hlubin největšího antarktického jezera. Ruská expedice provádí v Antarktidě vědecké činnosti, ale objevily se spekulace nad způsobem jejich provádění. Spekulace vznikly na základě tvrzení, že při vrtání využívají chemikálie, které by se mohly dostat do tamějšího ekosystému. Ruští vědci to vyvracejí a tvrdí, že při vrtání chemikálie ihned odsávají.¹¹⁰ Proto byl vytvořen výbor, který má dohlížet na užití chemikálií během vědeckého vrtání u antarktického jezera Vostok.¹¹¹

Spor vznikl také mezi Japonskem a Austrálií a týkal se lovení velryb Japonskem ve vodách Antarktidy, které považuje Austrálie za své. Austrálie spor předložila i před australský soud, který japonským rybářům zakázal lovit v antarktických vodách.¹¹² Japonsko nerespektovalo rozhodnutí australského soudu a pokračovalo v lovení velryb. Neuznalo vody v oblasti Antarktidy za australské. Japonští rybáři tvrdí, že velryby loví za vědeckým účelem, nikoli kvůli masu.

V roce 1947 Američané zahájili vojenské cvičení na území Antarktidy. Chtěli se tak připravit na boje v extrémních podmínkách. Spojeným státům americkým šlo zprvu o své bezpečnostní zájmy, jelikož jejich hlavním nepřítelem bylo Rusko.¹¹³ Podobnou expedici na Antarktidu zahájili už v roce 1928.

Od roku 1978 mají mezi sebou napjaté vztahy i Argentina a Chile a obě země stály na pokraji konfliktu. Spory mezi nimi jsou zapříčiněné překrývajícími se územím v Antarktidě. Někteří tvrdí, že chilské ropné společnosti chtějí těžit ropu na území Antarktidy pod záminkou, že území je chilské. Pokud by se tak stalo, došlo by

¹⁰⁹ India Enviroment Portal, dostupné z <http://www.indiaenvironmentportal.org.in/feature-article/antarctica-new-territory-international-dispute>, cit. 20. 4. 2012

¹¹⁰ Ekolist, dostupné z <http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/rusti-vedci-pronikli-dvema-vrty-do-antarkticekeho-jezera>, cit. 20. 4. 2012

¹¹¹ Merco Press, South Atlantic News Agency, dostupné z <http://en.mercopress.com/2006/02/26/russia-us-dispute-over-antarctica-ice-drilling>, cit. 19. 4. 2012

¹¹² Aktuálně.cz, Austrálie zakázala Japonsku lovit velryby v Antarktidě, dostupné z <http://aktualne.centrum.cz/priroda/clanek.phtml?id=518587>, cit. 19. 4. 2012

¹¹³ Šanc, D.: 2011. Management Antarktidy a Arktidy. In: Linda Piknerová, Vladimír Naxera a kolektiv. Globální vládnutí, vybrané problémy. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 239

k porušení Smlouvy o Antarktidě, ve které je nevědecká těžba zakázána až do roku 2048.¹¹⁴

¹¹⁴ Peaces of the World, Territorial claims in Antarctica, dostupné z <http://peacesoftheworld.org/antarctica/>, cit. 20. 4. 2012

6.1. Válka o Falklandy

Falklandy jsou souostroví dvou velkých a přibližně asi 200 malých ostrovů, které leží asi 300 námořních mil od jihoamerické pevniny (viz Příloha: obrázek č. 17).¹¹⁵ Souostroví bylo do konce 17. století neobydleno a prakticky neobjeveno. Britové ale věří, že v roce 1592 na ostrovy připlul alžbětinský mořeplavec John Davis. Na druhé straně Argentinci tvrdí, že v roce 1540 k ostrovům doplula argentinská loď. Falklandy mají strategickou pozici a byly využívány během mnoha konfliktů, například za 1. světové války, ale i za 2. světové války. Po roce 1946, kdy byl v Argentině zvolen nový prezident Juan Domingo Perón, se opět obnovila snaha Argentiny na získání Falklandských ostrovů přesto, že byly pod správou Spojeného království. Argentinští státníci se snažili zpochybnit britskou suverenitu nad ostrovy.

Argentina a Velká Británie začaly řešit své spory, a to především diplomatickou cestou. Měly dbát hlavně zájmu obyvatel Falklandských ostrovů. Obě dvě strany dospěly ke kompromisům. Vše se změnilo v roce 1975, kdy Velká Británie poslala zvláštní misi na Falklandy, která měla zkoumat ekonomický potenciál ostrovů. Argentina považovala vyslání britské mise za porušení dosažených dohod. Pod záminkou, že britská loď se nachází v argentinských teritoriálních vodách, vystřelili Argentinci na loď několik výstražných střel. Britskou loď ale nezastavili a ta pokračovala dále v přesvědčení, že se nachází v mezinárodních vodách. Incident vyvolal krizi v britsko-argentinských vztazích.

Argentinští představitelé byli přesvědčeni, že záležitost Malvín (Falklandy) bude mít rozhodující význam pro budoucí postavení Argentiny v jihoatlantickém regionu. Argentina si činila nároky i na další závislá území Velké Británie, Jižní Georgii a Jižní Sandwichové ostrovy. Argentina se postupně začala připravovat na případný vojenský konflikt.

Druhého dubna roku 1982 připluli argentinští vojáci ke břehům Falklandských ostrovů.¹¹⁶ Británie se dozvěděla o plánu invaze Argentiny už 31. března z radiového

¹¹⁵ Hrbek, J.: Válka o Falklandy. Praha: Lidové noviny, 1999, s. 8

¹¹⁶ Hrbek, J.: Válka o Falklandy. Praha: Lidové noviny, 1999, s. 55

zpravodajství. Válka nebyla vyhlášena oficiálně, ale i přesto vznikl ve Velké Británii válečný kabinet. Argentina v této válce byla poražena.

Vztahy mezi Velkou Británií a Argentinou jsou stále napjaté, co se týká Falklandských ostrovů a nyní pravděpodobně kvůli 30. výročí zahájení války o Falklandy. Argentina stále tvrdí, že tyto ostrovy patří jí, a to samé tvrdí i Velká Británie. Do budoucna tak lze počítat s dalším konfliktem, protože snaha Argentiny o znovuzískání Falklandských ostrovů je stále aktuální. Zájem o ostrovy je především ze strategického důvodu. Ostrovy by představovaly záchytný bod pro lodě, které by zde mohly doplnit zásoby potravin a vody. I když Falklandské ostrovy nejsou zahrnuty do ATS, tedy do 60. stupně jižní šířky, tak se spor může přenést i na nárokovaná území v Antarktidě. V průběhu války o Falklandské ostrovy mohlo dojít k porušení ATS tím, že britské ponorky s jadernými hlavicemi vpluli do oblasti Antarktidy.

Závěr

Bakalářská práce měla za hlavní cíl analyzovat vtahy, ale zejména spory na antarktickém území. V první části práce jsme se nejprve zabývali teoretickou částí, a to historií objevů, odůvodněním proč jednotlivé státy měly zájem o území v Antarktidě, ale také, proč je Antarktida řazena mezi mezinárodní prostory. Země třetího světa by chtěly, aby se Antarktida stala společným dědictvím lidstva. Zájem o Antarktidu se neustále zvyšuje a podle mého názoru, se státy budou snažit najít „právní kličky“ ve smlouvách a úmluvách z důvodu co možná největšího zisku. Je pravdou, že Antarktida je rozdělena, zatím, mezi sedm států, ale určitě existuje i zájem dalších států o antarktické území. Kontinent je prozatím chráněn Antarktickou smlouvou, ale ta jednou může pozbýt platnosti, a pokud smluvní strany nevytvoří a nepodepíší novou smlouvu, nastane tvrdé rozdělování a soupeření o území v Antarktidě. Není to nereálný pohled, protože jsme se v historii mnohokrát setkali se souboji o suroviny, území a o nerostné bohatství.

Tato práce převážně seznámila čtenáře s historií i s celkovou současnou situací v oblasti Antarktidy a Jižního oceánu. Vysvětlila, proč státy mají značný zájem o antarktické území a jak je území rozděleno. Území Antarktidy je rozděleno jednoduše. Hranice tvoří pouze přímky vedené od středu a vytvářejí takzvané sektory. Státy si nárokovaly antarktické území podle různých právních titulů. Některé státy jsou od Antarktidy vzdáleny mnoho tisíc kilometrů, a proto využily titulu prvního objevení. Státy Jižní Ameriky si nárokují teritorium v Antarktidě z titulu geografické blízkosti a titulu rodinného majetku.

Prozatím, jak již zmiňuji v textu, neproběhl závažnější konflikt mezi státy v Antarktidě. Spor mezi Velkou Británií, Argentinou a Chile přetrvává desetiletí z důvodu překrývajícího se území v Antarktidě. Velká Británie byla ve svých sporech nucena předložit stížnost k Mezinárodnímu soudnímu dvoru. Jedním ze sporů, který mohl zasáhnout do území Antarktidy, byl spor o Falklandské ostrovy. O ostrovy se do dnešní doby prou dva státy, a to Velká Británie a Argentina. Není vyloučeno, že spor mezi Velkou Británií a Argentinou o Falklandské ostrovy může přerůst v další ozbrojený konflikt a vztahy mezi oběma státy jsou i nadále napjaté. Vzhledem

ke skutečnosti, že území obou států v Antarktidě se překrývají, můžeme předpokládat přenesení sporu právě do oblasti Antarktidy a Jižního oceánu. Všechny státy se snaží zatím spolupracovat a do roku 2048 nemohou provádět nevědecké těžební práce a ani si přivlastňovat antarktická území, ale jsem přesvědčena, že již teď všichni netrpělivě vyčkávají a připravují se na rok 2048. Státy se dohadují o tom, komu patří území v Antarktidě v rámci jejich právních titulů. Teritoriální spory v Antarktidě jsou spjaty s nerostným bohatstvím. Může se v budoucnu stát, že nerostné bohatství zapříčiní vznik konfliktu mezi státy. Nádherná oblast Antarktidy je totiž bohatě obdařena tím, po čem řada států světa prahne, ropou, zemním plynem, železnou rudou, zlatem, a diamanty a já mám obavy, že flora, fauna a celý ekosystém Antarktidy bude díky člověku nenávratně poškozen.

Literatura

- BECK, P. J. The International Politics in Antarctica. London: Croom Helm, 1986
- BRADY, Anne-Marie. New Zealand's strategic interests in Antarctica. Polar rekord, 47, 2010, s. 126–134.
- CHILD J. Stamps of the American quadrant of Antarctica and the South Atlantic Islands, Washington, 2010, s. 1–17.
- CONFORTI, B. Territorial Claims in Antarctica: A Modern Way to Deal with an old problem. Cornell International Law Journal, 19, 1986, s. 249–258.
- GLASSNER, M.; FAHRER, C. Political Geography, Wiley, 2004.
- HAYTON, R. D. The Antarctic settlement of 1959. The American Journal of International Law, 54 (2), 1960, s. 348–371.
- HRBEK, J. Válka o Falklandy. Praha: Lidové noviny, 1999.
- JOYNER, C. Antarctica and the law of the sea, Martinus Nijhoff Publishers, 1992.
- KWAITKOWSKA, B. The 200 Mile Exclusive Economic Zone in the New Law of the Sea Martinus Nijhoff publishers, 1989.
- MALENOVSKÝ, J. Čtvrtstoletí existence Smlouvy o Antarktidě. Mezinárodní vztahy, 7/1986.
- MONETA, C. J. Latin America, and the international system in the 1980's: Toward a new Antarctic order? Journal of interamerican studies and World affairs, 23(1), 1981, s. 29–68 .
- MANCER G.; SLAVÍK, Z. F. Co se skrývá v Antarktidě? Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1959.
- MANCER, G. Mezinárodně právní problémy Antarktidy. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1963.
- ONDŘEJ, J. Právní režimy mezinárodních prostorů. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004.
- PATERSON, M. The last great land rush on earth. International organization, 34(3), 1980, s. 377–403.
- ROTHWELL, D. R. The Antarctic Treaty System: Resource Development, Environmental Protection or Disintegration?, 43 (3), 1990, s. 284–291.
- SPEARS, J. R. Captain Nathaniel Brown Palmer: an old-time sailor of the sea The Macmillan company, 1922.

ŠANC, David: 2011. Management Antarktidy a Arktidy. In: Linda Piknerová, Vladimír Naxera a kolektiv. Globální vládnutí, vybrané problémy. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 234–255.

VÍCHA, O. Antarktické právo. Mezinárodněprávní a vnitrostátní aspekty ochrany životního prostředí Antarktidy. České právo životního prostředí, 9, 2003, s. 1–277.

VICUNA, F. O. Antarctic conflict and International Cooperation. In: Antarctic Treaty System: An Assessment, 7 (13), 1986.

WILSON, R. E. National interests and claims in the Antarctic , 17 (1), 1964, s. 15–30.

Internetové zdroje

Aktuálně.cz: <http://aktualne.centrum.cz>

Antarctica Large Map: <http://mapsof.net>

Australian Antarctic Territory Acceptance Act 1933: <http://www.comlaw.gov.au>

Australian government: <http://www.antarctica.gov.au>

BBC History, <http://www.bbc.co.uk/history>

British Antarctic Survey: <http://www.antarctica.ac.uk>

British Antarctic Territory: <http://britishantarcticterritory.fco.gov.uk>

Central Intelligence Agency: <https://www.cia.gov>.

Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources:
<http://www.ccamlr.org>

Convention for the Conservation of Antarctic Seal: <http://www.antarctica.ac.uk>

Convention on the High Seas: <http://untreaty.un.org>

Discovering Antarctica: <http://www.discoveringantarctica.org.uk>

Ekolist.cz: <http://ekolist.cz>

Encyclopedia Britannica: <http://www.britannica.com>

Environmental Treaties and Resource Indicators: <http://sedac.ciesin.org>

Idnes.cz (zpravodajský server): <http://zpravy.idnes.cz>

India Environment Portal: <http://www.indiaenvironmentportal.org.in>

Mail online: <http://www.dailymail.co.uk>

The Map Database: <http://www.themapdatabase.com>

Mapsof: <http://mapsof.net>

Merco Press: <http://en.mercopress.com>

Ministerstvo životního prostředí ČR: <http://www.mzp.cz>

Ministerstvo dopravy České republiky: <http://www.mdcr.cz>

Novinky.cz (zpravodajský server): <http://www.novinky.cz>

Senát České republiky, 2003: <http://www.senat.cz>

National Geographic ČR: <http://www.national-geographic.cz>

Organizace spojených národů: <http://www.osn.cz>

Parliament of Australia: <http://www.aph.gov.au>

Peaces of the World: <http://peacesoftheworld.org>

Protocol on environmental protection to the Antarctic treaty: <http://www.ats.aq>

Sbírka zákonů: <http://aplikace.mvcr.cz>

Sbírka zákonů Československé socialistické republiky: <http://aplikace.mvcr.cz>

Scientific Committee on Antarctic Research: <http://www.scar.org>

Stop NATO: <http://rickrozoff.wordpress.com>

The Antarctic Treaty: <http://www.ats.aq>

The encyclopedia of Earth: <http://www.eoearth.org>

The guardian: <http://www.guardian.co.uk>

The Seattle Times: <http://seattletimes.nwsourc.com>

The United Nations Convention on the Law of the Sea: <http://www.un.org>

United Nations Year Book,2000: <http://www.mpil.de>

Resumé

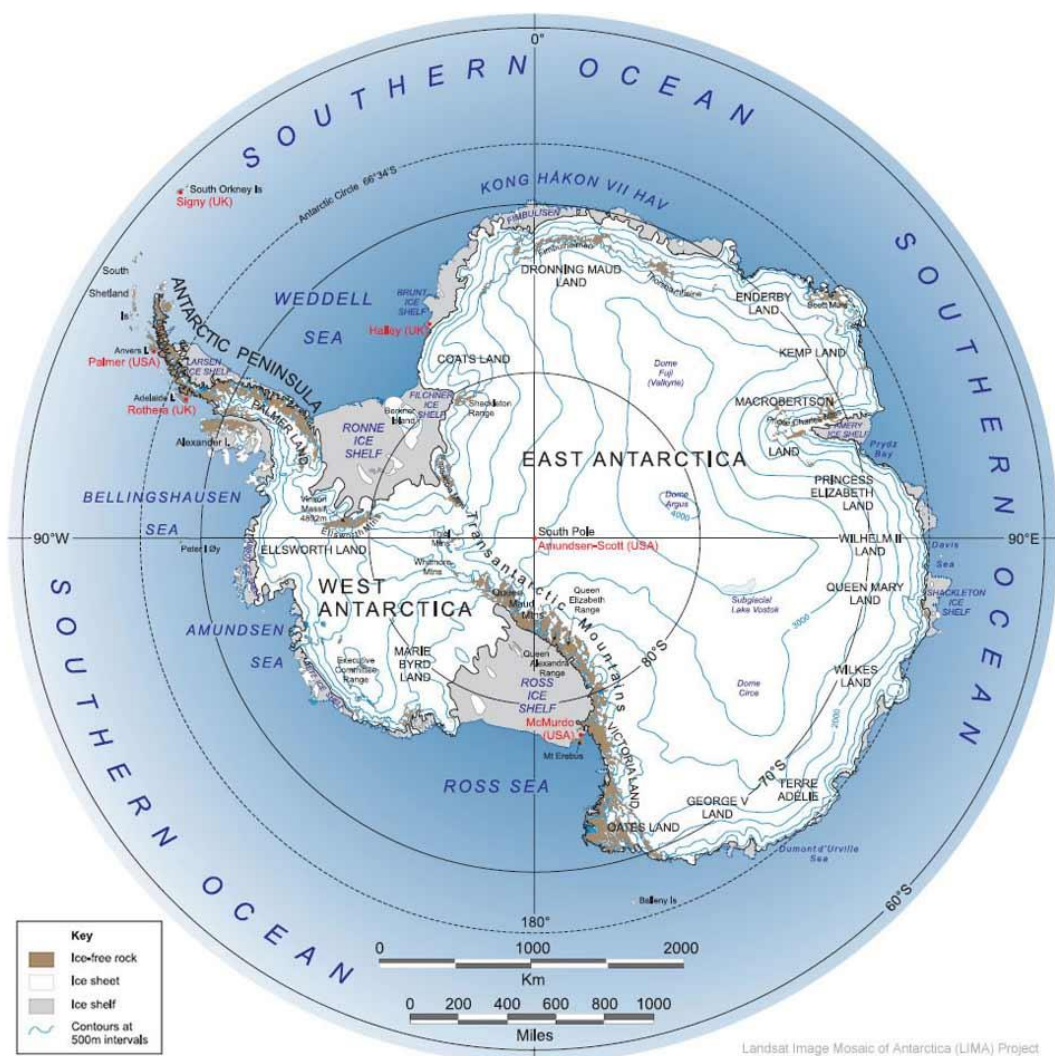
In bachelor thesis, I focused on analysis of territorial dispute in Antarctic region. The work is divided into two parts. First part is focused on theoretical knowledge of Antarctica, International space. In this part I also mentioned the main convention and agreement which are very important from 1959 and regulate Antarctica's international position. The most important agreement is Antarctic treaty signed in 1959. This treaty set up the rules for the states, which claim the territory in Antarctica. It involves demilitarization of this region, using only for peaceful purposes, scientific cooperation. Also I mentioned definition of borders according to Martin Ira Glassner.

The second part of bachelor thesis is focused on division of Antarctica and also on application definitions of borders on Antarctic borders. Who has claim the part of territory, how large etc. There are seven main claimants. It involves France, New Zealand, Australia, Argentina, Norway, Chile and Great Britain. Three territories overlap, Great Britain, Chile and Argentina. This problem with these overlaps could be the problem to the future. Problems and disputes are main theme in second part. A try to introduce some formal disputes and also my prospects to the future. Because Antarctica is resource of mineral wealth but also South ocean is wealth on living resources.

This work should inform readers about dividing of Antarctica and also how it works there. What is Antarctic treaty and other convention. What claimants can do or not. What could happen in future and if we can expect bigger dispute.

Přílohy

Obrázek 1 Mapa Antarktidy

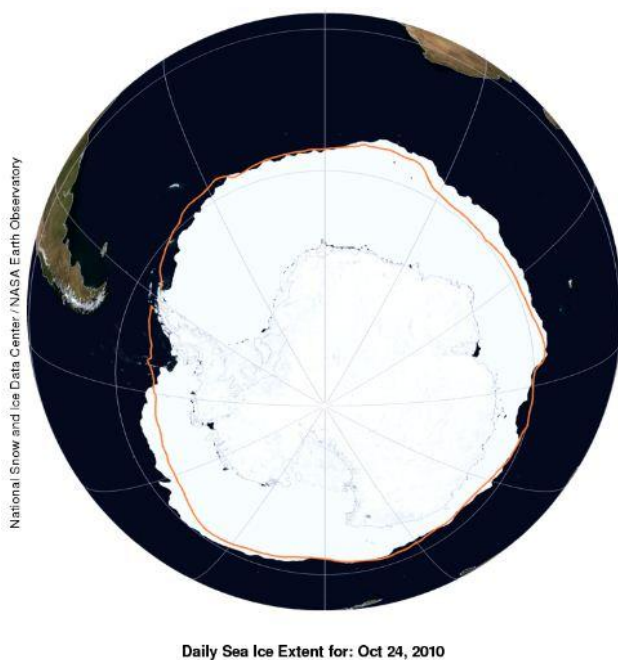
Zdroj: Antarctica Large Map, dostupné <http://mapsof.net/map/antarctica-large-map#.T2dT6OXHZRN> , cit. 17. 3. 2012

Obrázek 2 Antarktická konvergence

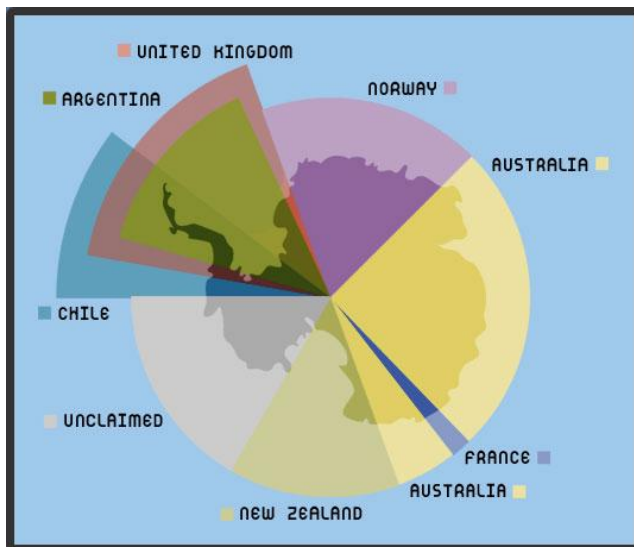
Zdroj: The encyclopedia of Earth, dostupné http://www.eoearth.org/article/Antarctic_Convergence?topic=49523, cit. 17. 3. 2012

Obrázek 3 Antarktická konvergence v období zimy

Zdroj: The encyclopedia of Earth, dostupné http://www.eoearth.org/article/Antarctic_Convergence?topic=49523, cit. 17. 3. 2012.

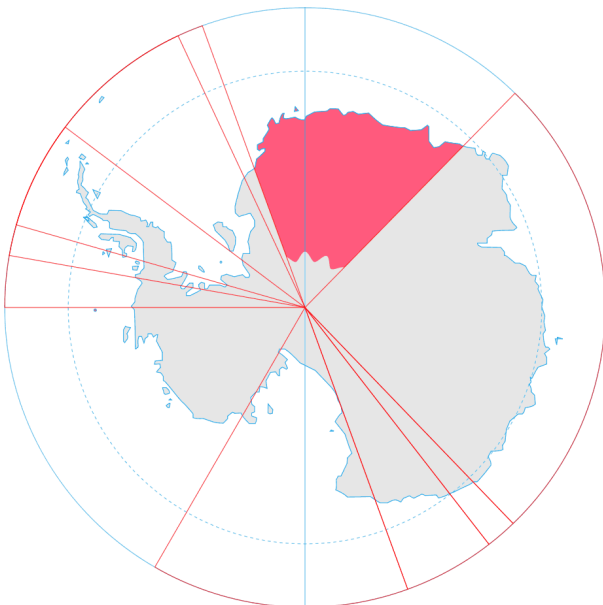
Obrázek 4 Nárokovaná území v Antarktidě

Na obrázku jsou zakreslené územní nároky sedmy států a to Velké Británie, Norska, Austrálie, Francie, Nového Zélandu, Chile, Argentiny. A je zde vidět i část, která je zcela prázdná a žádný stát si zde nenárokuje území a to především díky přírodním podmínkám.

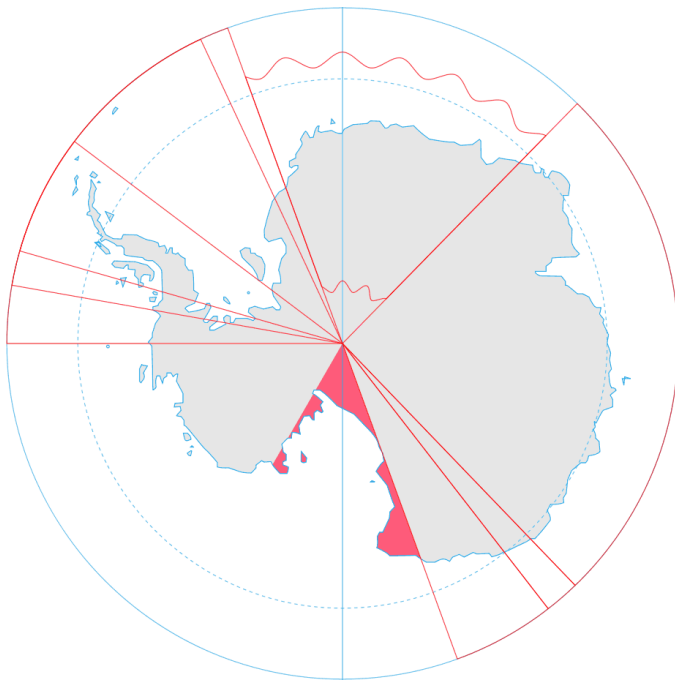
Zdroj: Discovering Antarctica, http://www.discoveringantarctica.org.uk/9_claims.php, cit. 14. 3. 2012

Obrázek 5 Nárokované území Norska v Antarktidě

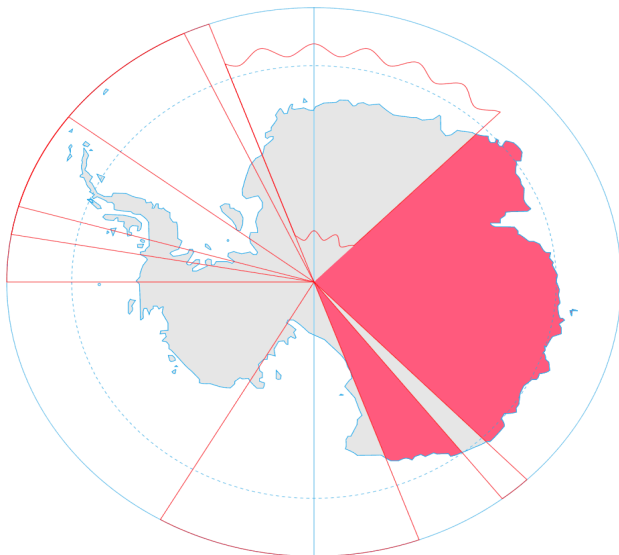
Zdroj: Antarctica, Norway Territorial Claim, dostupné <http://mapsof.net/map/antarctica-chile-territorial-claim#.T2dRBOXHZRN>, cit. 17. 3. 2012

Obrázek 6 Nárokované území Nového Zélandu v Antarktidě

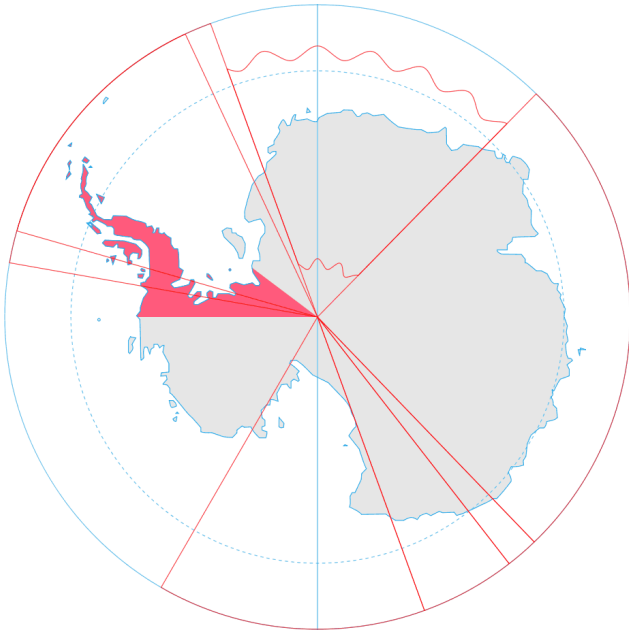
Zdroj: Antarctica, New Zealand Territorial Claim, dostupné <http://mapsof.net/map/antarctica-chile-territorial-claim#.T2dRBOXHZRN> , cit. 17. 3. 2012

Obrázek 7 Nárokované území Austrálie v Antarktidě

Zdroj: Antarctica, Australian Territorial Claim, dostupné <http://mapsof.net/map/antarctica-chile-territorial-claim#.T2dRBOXHZRN> , cit. 17. 3. 2012

Obrázek 8 Nárokované území Chile v Antarktidě

Zdroj: Antarctica, Chile Territorial Claim, dostupné <http://mapsof.net/map/antarctica-chile-territorial-claim#.T2dRBOXHZRN> , cit. 17. 3. 2012

Obrázek 9 Nárokované území Chile v Antarktidě

Zdroj: Where Is Chile Located, dostupné <http://mapsof.net/map/where-is-chile-located#.T2dWkuXHZRN>, cit. 17. 3. 2012

Obrázek 10 Nárokované území Argentiny v Antarktidě

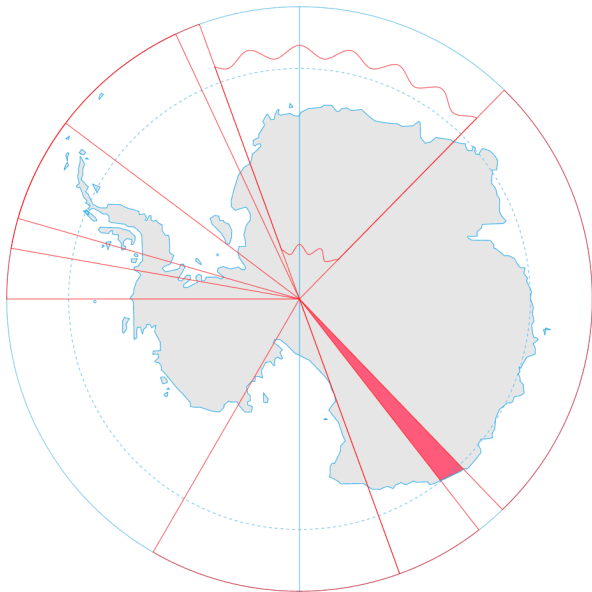
Zdroj: Antarctica, Argentina Territorial Claim, dostupné <http://mapsof.net/map/antarctica-chile-territorial-claim#.T2dRBOXHZRN> , cit. 17. 3. 2012

Obrázek 11 Nárokované území Argentiny v Antarktidě

Zdroj: Where Is Argentina Located, dostupné <http://mapsof.net/map/where-is-argentina-located#.T2dVrOXHZRN>, cit. 17. 3. 2012

Obrázek 12 Nárokované území Francie v Antarktidě

Zdroj: Antarctica, France Territorial Claim, dostupné <http://mapsof.net/map/antarctica-chile-territorial-claim#.T2dRBOXHZRN> , cit. 17. 3. 2012

Obrázek 4 Znamky, které ukazují územní nároky Argentiny, Velké Británie a Chile

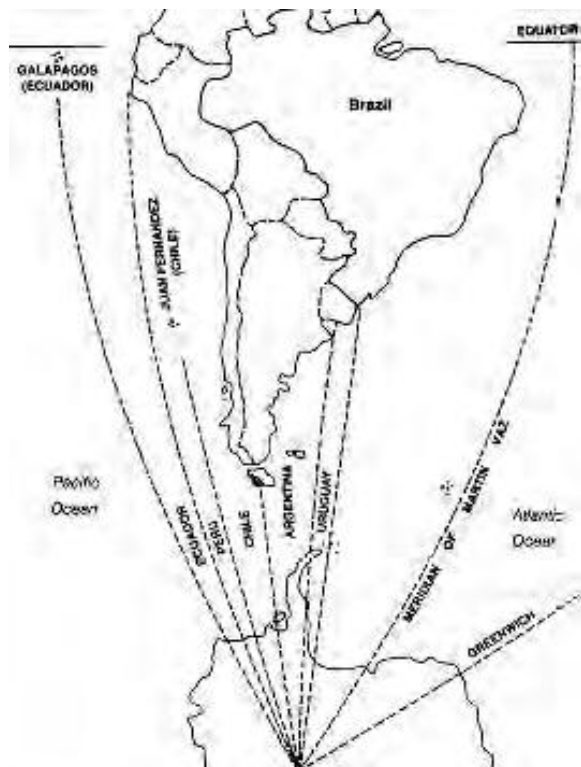
Zdroj: Child J., Stamps of the American quadrant of Antarctica and the South Atlantic Islands, Washington, 2010, st. 9

Obrázek 14 Nárokované území Velké Británie v Antarktidě

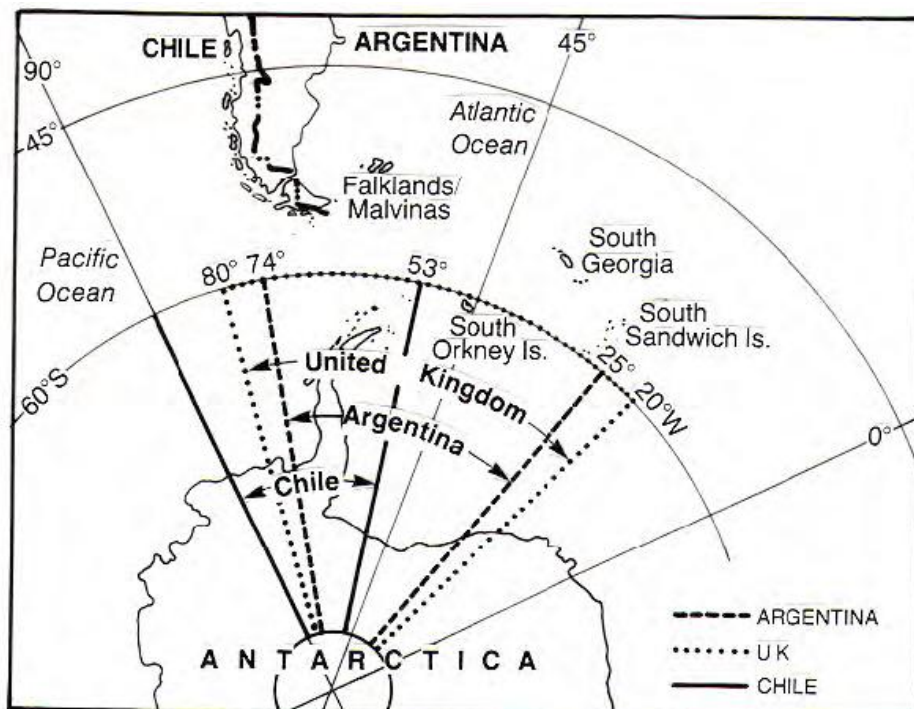
Zdroj: Antarctica, Great Britain Territorial Claim, dostupné <http://mapsof.net/map/antarctica-chile-territorial-claim#.T2dRBOXHZRN> , cit. 17. 3. 2012.

Obrázek 15 Brazilská územní teorie

Zdroj: Child J., Stamps of the American quadrant of Antarctica and the South Atlantic Islands, Washington, 2010, st. 12

Obrázek 5 Jihoamerický kvadrant v Antarktidě

Zdroj: Child J., Stamps of the American quadrant of Antarctica and the South Atlantic Islands, Washington, 2010, st. 6

Obrázek 6 Poloha Falklandských ostrovů vůči Evropě

Zdroj: The Map Database, dostupné z

<http://www.themapdatabase.com/category/location/south-america/falkland-islands/>, cit

1. 4. 2012